

غروب

■ مجله ای برای فرهنگ و هنر
Literary & cultural magazine

■ بهار ۱۳۹۷
2018 May ■

■ صاحب امتیاز و مدیر مسئول:
علی حامد ایمان

■ سردبیر:
رضا همراز

■ زیر نظر شورای نویسندگان

■ دفتر مرکزی

تبریز- خ شریعتی شمالی (نرسیده به سه راه امین)
روبروی دبیرستان ثقه الاسلام
مجتمع کاروس
طبقه ۳- واحد ۶
کد پستی: ۵۱۳۳۷۶۳۹۷۹
تلفاکس: ۰۴۱-۳۵۵۷۰۱۶۰

■Email

goroob.magazine@gmail.com

[telegram.me/GoroobMagazine](https://t.me/GoroobMagazine)

۰۹۱۴ ۷۷۶ ۰۳ ۶۶

رضا همراز

شهریمیزین قوجامان شاعیر و یازاری اوستاد «پرویز صانعی»

۴ = بهار ۱۳۹۷

غروب

گئدیر. بیر نئچه ایل درس وئردیکده طالع اونا یار اولما بیلیمیر. نتیجه ده چوخ اویان- بویانا اوزون چیرپاندان سونرا موفق اولور. آنجاق او ایللر بویو دزفول دا درس دئییر! ایللر اورادا قالدیقدا نهایت یئنه اوجا تبریزه قایدیر. بودونه او اوز عائله سی ایله بیرلیکده شیرین یاشاملارینا دوام وئریر. اوستاد صانعی ایله حایات یولداشی صفیه خانیم میرقات ائله گنج چاغلاریندان قلم اله آلیب شعر یازماق، نثر یازماق و نه بیلیم نه یازماقلا مشغول اولموشدورلار. ۱۳۳۲ ینجی ایل داهی شاعیریمیز اوستاد شهریارین شاه اثری اولان «حیدربایا سلام» منظومه سی نشر اولاندان سونرا توپ کیمی سسله نیر. بیر چوخ لاری اونا سس وئریر رنگ به رنگ نظیره لر یازیرلار. آنجاق تاریخ باخیمیندان پرویز آغا صانعی نین یازدیغی نظیره منجه ایلکین نظیره لردن اولموشدور کی ائله همان ایللرده اوستاد شهریارین اوزونه ده اوخونموشدور. او، «از زنون تا دزفول» کیتابیندا اوز منظومه سینه ده باشقا شعر ایله یادداشتلارینین قیراغیندا یئر آچمیشدیر. ماراقلی دیر کی ساین صانعی ۵۶ بند دن عیبارت اولان بو منظومه سین ۱۳۳۲ ینجی ایل قوشموشدور. بورادا نیسگیل ائدیرم همین منظومه دن ایکی کوبلت یعنی بیرینجی و سونونجو بندین بیرگه اوخویاق.

آنا یوردوم زونوز دوشور یادما
آدی زینت وئریر منیم آدیما
قوت وئریر سوزومه هر زادما
زونوز گوزل یئردیر تابی تاپیلماز
باش اگمز دوشمنه هرگز ساتیلماز

میرزا قشم دبیر هجر گنت دالا
بوداشاری اتگیندن توک جالا
عورت لر باش قاتماز هر قالما قالا
عورته ات توفنگ جهاد یاراماز

... هجر نفرت گوزون زوللار گوزونه
هردن اونا باخار هردن اوزونه
گولر بوش بوغازین یونگول سوزونه
دئییر: بیر گون ائل سیندیرار قفسی
یاییلار اولکه یه عدالت سسی ...

گوردیوموز کیمی اوستاد شهریارین اونودولماز حیدربایاسینا ان بیرینجی نظیره ائله اوستادین نظیره سی اولموشدور. تاسف له همین منظومه تک لیکده نشر اولونماییب هئج، بلکه بایکوت دا اولونموشدور! آی لار- ایللر بوندان سونرا یازیلان نظیره لره به به- جه جه دئین لرین بیرسی ده مع الاسف بو منظومه یه نظر سالمامیشلار!
آغ ساققال یازچی ساین صانعی نین یازیب- یاراتدیغی ادبی میراثیندان بونلاری گوسترمک مومکون دور:
۱. از زنون تا دزفول: نشر اولونموش اثرلردندیر.

۵ = بهار ۱۳۹۷

غروب

۲. تکفیرشدگان: (بیرینجی دونه ۱۳۸۴ ینجی ایل تکمیل بولومو ایسه اوتن ایل یعنی ۹۴ ینجی ایل ۳۵۸ صحیفه ده یئنی آرتیرمالارلا برابر. تبریزین اختر نشری واسطه سی ایله منتشر اولموشدور. بو اثرین اوچونجو نشری چاپ آلتادیر)

۳. خاطیره لر: (نشر اولونمامیش اثر)

۴. تورکجه دیوان: نشر اولونمامیش اثر

۵. فارسجا دیوان: نشر اولونمامیش

۶. زونوزون خاطره لری- حیدربابایا نظیره

۷. ناگفته ها و گزارشات پراکنده :همین کتاب ۱۵۵ صحیفه ده ۱۳۸۴ ینجی ایل تبریزده نشر اولونوب.

۸. مقاله لر: بیر سیرالاری مطبوعاتیمیزدا او جمله دن معلم امروز درگی سی، حافظ درگی سی، پیام آذربایجان هفته لیگی و... نشر اولسالاردا، بیر قسمی ده هله نشر اولونمامیش قالیرلار.

۹. زن در آئینه تاریخ مذكر ایران و جهان: بو کیتابدا ۹۵ ینجی ایل تبریزین سومر نشر سیراسیندا منتشر اولموشدور.

۱۰. مختصری از تاریخ می و میگزاسری در ایران. بو اثر چاپ امکانی تاپماسادا بیر سیرا دوستلار ایچره پایلانیمیشدیر.

۱۱. گوشه های تاریک تاریخ ایران (دوقتور مصدق، توده حزبی، پیشه وری؛ آذربایجانین میلی حکومتی) همین کتاب مجوز آلماق عرفه سینده دیر .

۱۲. تاریخ عمومی/ سال اوّل دانشسرای مقدماتی- سال تحصیلی ۵۱-۵۲ بو درس لیگی ده یازاریمیز اوز حایات یولداسی صفیه خانیم میرقات ایله برابر یازیب، تدریس ائتمیشلر.

۱۳. جامعه شناسی و تعاون/ سال اوّل دانشسرای مقدماتی- سال تحصیلی ۵۱-۵۲

۱۴. تاریخ/ سال اوّل دانشسرای مقدماتی- سال تحصیلی ۵۴-۵۵ بو درس لیگی ده ائله یازاریمیز اوز حایات یولداسی صفیه خانیم میرقات ایله برابر یازیب، تدریس ائتمیشلر.

۱۵. جغرافیای طبیعی، اقتصادی و انسانی زنوز: بو اثر یازیچیمیزین لیسانس تنّزی دیر کی ۳۵-۳۶ ینجی ایل تبریز اونیورسته سینده دفاع اولونموشدور. ماراقلی دیر کی بو اثره میرزه جبارخان سیاهپوش دا بیر سیرا نظرلر وئرمیشدیر کی اثرین داها اونملی اولماسیندان حُکایت ائدیر.

۱۶. مکتوبلار: دوستلاردان گلن مکتوبلارا منظوم جواب لار. بو اثرده هله لیک منتشر اولمامیشدیر. آنجاق بونلارین بیر نئچه سی شاعیر سونمز هه اولوب «ارکنامه» عنوانی ایله تنظیم اولموشلار.

۱۷. شناسنامه دبستان سلمان آباد اردبیل (۱۳۵۵): بو اثر ده معارف پرور قلمداشیمیزین اوزونون چاپالاری نتیجه سینده دوزه نیلمیش مکتبین دئمک تاریخچه سی دیر کی هله لیک نشر امکانی تاپمامیشدیر.

۱۸. دین و دلت زرتشت، یهود، مسیحیت و اسلام: نشر اولونمامیش اثر. همین اثرین ده نشر اوچون مقدماتی فراهم اولونموشدور.

۱۹. رنجامه یا سرگذشت نامه ی سخت و ملامت بار من: بو اثر ده نشر اولونمامیشدیر.

یازیچی همین کیتابدا بیر سیرا منظوم هابئله منثور قلم له باش گئچه جکیندن سوز آچمیشدیر.

تاسف لر اولسون کی بو قوجامان شاعیر هابئله یازارین بیر نئچه ایل دیر ایستی آشینا سویوق سو قاتیلیمیش دیر! اونون چوخ سئودگی عومور- گون یولداسی اولان صفیه خانیم بیر نئچه زامان دیر کی دوزه نیلمز هابئله علاج سیز (آلزامیر) خسته لیینه دوچار اولوب بونون گئچمیشده اولان شیرین یاشامینا زهر جالامیشدیر. اوغلان لاری ایله قیزی (سیامک، بابک، فرانک) دا یوکسک تحصیل لری اولدوقلارینا گوره بیرسی کانادادا، بیرسی ترکیه ده و اوپیری ده تهراندا، نهایت شاعیر ۸۶ یاشیندا بیر خسته عیالی ایله یاشاماق مجبوریتینده اولموشدور. البته اونون حایات یولداسی اولان صفیه خانیم میرقات اوزو شهریمیزین گورکملی یازیچی هابئله شاعیرلریندن اولوب، گئچمیشده بو کیتابلاری یا نشر امکانی تاپمیشلار، یا هله ال یازما شکلبنده قورونماقدا دیرلار.

۱. رهگذر کوچه باغ- شعر توپلوسو. ۸۱ ینجی ایل تبریزده نشر اولونوب

۲. تاریخ منظوم و منثور ۰ خلاصه ای از تاریخ جهان از بدو پیدایش انسان تا عصر حاضر.

بو اثر ده ۸۴ ینجی ایل تبریزین هاشمی سودمند نشری سیراسیندا نشر اولونموشدور .

۳. مجموعه شعرهای دیگر- ۹۳ اونجو ایل ده نشر اولوب

۴. سومین مجموعه شعر از خانم صفیه مرقات خویی. صناعی- ۱۳۹۳ اونجو ایلهده حورمتلی صناعی نین چاپالاری اساسدا نشر اولونوب.

۵. بررسی سیاسی ترکیه در اواخر قرن نوزده و اوایل قرن بیست. بو کیتابدا شاعیره میزین لیسانس تنّزی دیر کی ۱۳۳۵-۱۳۳۶ ینجی ایل رحمتلی دوقتور رحیم هویدانین نظری آلتدا قبول اولونموشدور. (بو اثر نشر اولونمامیش دیر)

۶. جزوه پوست با لوازم گینو- نشر اولونمامیش اثر

خاطیره لر: نشر اولونمامیش اثر

«اختر» تخلص ائدن ۸۵ یاشلی صفیه خانیم هم تورکجه یازیر، همده فارسجا. نیسگیل ائدیرم اونون تورکجه بیر شعرینین اوخوجوسو اولاق کی باجیسی اوشاقلارینین توپونا عاید سویله نیلمیشدیر.

صفیه خانیم یوکسک بیر استعدادا مالیک بیر آذربایجان قادین لاریندان دیر. بو شاعیره نین اوتوردوغو ائولرینده هله ده اونون ال ایشلریندن (معرق کارلیق) دووارلاردا گورمک بیر اوقدر چتین دئییل. ۱۳۳۵ ینجی ایلین بهمن آی نین ۱۶ ینجی گونو تبریزین ادبیات فاکولته سینده بویوک هابئله تانینمیش شاعیر، نیشابورلو ادیبین بیر بیت شعرین اقتراحا قویورلار. بو اقتراح دا ۷۰ نفر اشتراک ائيله میشلر. آنجاق ژوری هیئت (دکتر منوچهر مرتضوی، ادیب طوسی، دکتر عبدالرسول خیامپور، استاد احمد ترجانی زاده) گلن شعرلردن بئشین سئچیب، اوچونه ایسه اودول وئرمیشلر. بیرینجی نفر شهریار افشار، ایکینجی نفر حسن جداری، اوچونجو نفر صفیه مرقات خویی، دوردونجو نفر پرور آقا صناعی و بئشینجی نفر ایسه سرهنگ آصف اولموشدور.

لیلی مجنون سایای یاشایان بو ایکی دلداده تانیش لیقاریندان بری بیر- بیرلریندن آیریلمامیشلار. دوستلارین بیرى نقل ائدیردی «بیر گون انقلابین ایلکین گونلرینده شهناز خیاوانیندا گزیردیم کی گوردوم کریستال سینماسینین قاباغیندا بیرسیرا دوستلاردان توپلانیب های- کوی سسی گلیر. قاباغا یئتیشنده گوردوم بیر نئچه نفر ایسته بیرلر کریستال سینماسین یخالار. اونلارین سوزلری بو ایدی کی بورا بیر بهائی نین دیر قالمایى جایز دئییل! باشقالاری دا ایسته بیردی لر اورا اود وورالار. آنجاق بو آرا گوردوم کی پرویز آقا صانعی ایله خانیمی اونلارلا دانیشیب، قویمورلار بو قباحث لی ایش گورولسون! ایش اورا چاتمیشدیر کی اونون خانیمی او گنج اوغلان کی الینده بئل- کولونک دولانديریدی، اوغلوام بو ایش یاخشی دئییل، سنده منیم اوغلوام بونلار نه ایش دیر گورورسوز دئییردی. خلاصه جماعتین ده یغیشماسی سبب اولدو اونلار اوز بویوک لرین گتیرسین لر کی بیر روحانی ایدی. روحانی او محله چاتاندان سونرا هر ایکی طرفین ده سوزون ائشیدیب، حاققی آقای صانعی ایله خانیمینا وئریب، بئله لیک ده کریستال سیناماسی ایللر بویو قالب خالقین استفاده سی اوچون ایشله نیلدى «حورمتلی صانعی سون گونلر گوزل بیر تشبته ال آتمیشلار. او دا بو کی، اوز زنگین- انگین هابئله دیرلی شخصی کیتابخاناسین تبریزین اسکی عمومی کیتابخانالاریندان اولان تربیت کیتابخاناسینا وئرمیشدی. اورا گئدن یوزلر عنوان کیتابین بیرى یئرینه دوشسه اوستادین بسی دئییل می؟

باخمایارق بونا کی قلمداشیمیزین یاشامی بورادا چوخ آغیر گئچیر، اما او آنايوردوندان قدمن قدمن گوتورمور. نییه کی او آذربایجانى سئویر. ایش برکه چاتاندا دا دئییر بیز بو تورپاغا بورجلویوق. اوشاقلاری دونه- دونه اوستاد دان ایسته میشر کی بودا آنايوردوندان ییغیشیب اونلار ایله قالسین لار تا یاشاملاری داها گرگین لیکدن قورتارسین. نه ایسه اونون همه شه بیر جوابی اولموشدور. «من یورد- یووامی پوزا بیلمه رم. من تورپاغیمدان ال گوتوره بیلمه رم، بو وطنین پیسی ده- یاخشیسیدا منیم دیر. سیز آیری مرثیه خوان گورون» دئمیشدیر. بو تواضع کار شاعیر، یازیچی و محترم انسانا جان ساغلاملیغی آرزی لایاراق اولوتانری دان اونا یئنی نائلیت لر آرزی لاییب عومور- گونوندن داها بهره لنمه یی ایسته ییب، آرزی لیریق اونون یئرده قالان یازی- پوزولاری، بیرگون گون ایشیغینا چیخادیریلسین لار. انشالله... تعالی. سون اولاراق بو نزاکتلی هابئله نجیب انسانین بیر شعرین کی شانی ارکه گوره فرقلی باخیش لا یازمیشدیر اوخویاق:

غم قالاسی

ظالملر الی ایله قورولان قورقو
زحمتکش باشینا کولگه سالانماز
آذری یوردونون قهرمان ائلی
اونلا ورهولانیب آرخالانانماز

قابارلی اللردن قانلار آخارکن
ظولوملار قاتلاشیب ارک اوجالیب دیر
استبداد اولگوسو علی شاه کیمی
حوکمدار ات- سوموک قان باج آلیب دیر

قامچی لار گوجو ایله تیکیلن بنا
نه بیر اورک آچار نه اورک توتار
جنایت لر یاتمیش ارکین اونونده
اونو بیلن آه چکرکن قان اوتار

الری کوزمه لی، قان تر ایچینده
سحردن آخشاما کرییچ آتیپ لار
آج- سوسوز انسانلار یورقون یورولموش
بیر تیکه چوره یه جانلار ساتیب لار

اوره بیم قان اولور ارکه باخاندا
بدنیم تیتره یر، گوزلریم دولور
آیاقدان دوشن لر باسیلمیش گورا
آنالار یاس توتوب باشلارین یولور

ارک آلاها اگیله، اگیلمه یه
هم صفاسی هم وفاسی وار ارکین
هیئتلی، کدرلی، گودنسيز قورو
بیر بالی یوخ مین بلاسی وار ارکین

قاش قاباقلی یئکن قورو بیگی تک
نه ارکین قالاسی، قان چالاسی دیر
دانیشیر محنت دن کرییجی، داشی
مصیبت یوکو دو غم قالاسی دیر

اویان انسانلارین اویدورانلارین
مظلوم لار دردیندن، اوتوندان دئیک
ارکین قارشینداکی کئچن ایش لر
بیلمیره م آغلایاق یا دئییب کولک؟

ارکین قوینونداکی ملت باغیندا
فیکیرسيز خیال سیز گزن گون لریم
عاشیقلا صحنه یه قدم قویاندا
خیال عالمینده سوزن گونلریم

نایمید کونول لره یارادار اومود
سونمه ین حایات دیر سونمیزین سوزو
یوسوف دا گوناھسيز، قورددا گوناھسيز
نیسگیللی یعقوبون یولدادر گوزو

یاز آنا دلیینده کوکونو بسله
آنا دلیمیزین شیرین دیلینی
یای اینجی لرینی اوبایا- ائله
بو قوجا دامادین باغلا بئلینی .

تبریز- بهار ۱۳۸۱

پدر و مادرم اهل زنوز بودند ولی پدرم قبل از انقلاب شوروی در سن پانزده سالگی برای کار به روسیه می رود و در تفلیس گرجستان در یک کارخانه مشغول کار می گردد. بعد از پنج یا شش سال کار، به دختر رئیس کارخانه- که مدیر داخلی کارخانه بوده- علاقمند شده و با وی ازدواج می کند. پدرم زندگی مرفهی داشت به طوری که تفریح آنها شکار بود و آخر هر هفته با همسرش برای شکار به دامنه کوه ها می رفتند. پدرم حدود بیست و پنج سال در روسیه زندگی می کند تا زمانی که انقلاب کمونیستی روی می دهد و حکومت روی کار از مهاجران می خواهد یا تبعه کشور شوروی بشوند و یا به کشور خود بازگردند. پدر چون به وطن خود علاقه زیادی داشت تصمیم به بازگشت می گیرد. در آن دوران روس ها نسبت به ایرانیان دیدگاه خوبی نداشتند و آنها را به چشم کارگر و افراد دون پایه می دیدند، به همین علت در ابتدا همسر پدرم با این قضیه مخالفت می کند ولی پدر در جلقا خانه ای بنا می کند و عکس آن را به همسرش می فرستد و نهایتاً همسرش قبول می کند که در ایران زندگی کند. این زن کاملاً با فرهنگ و دین و ملیت متفاوتی وارد کشور می شود و در آن دوران قبول فردی که به فرایض دینی اش پایبند نباشد دشوار بود و همه او را کافر می دانستند و به همین دلیل این زن در شرایط بسیار سختی زندگی می کرد. زمانی که قیمت هر منات روسی برابر با ۳ ریال ایران بود، پدرم منات های خود را به تبریز آورده و آنها را به ریال تبدیل می کرد تا این که خبر رسید روسیه این منات ها را فاقد اعتبار اعلام کرده و پول جدیدی را چاپ کرده است. پدرم می گفت به مدت شش ماه با منات های فاقد اعتبار آتش سماور درست کرده اند. منظورش این بود که مقدار آنها بسیار بالا بود. پدر با از دست دادن سرمایه اش به جستجوی کار می پردازد و بالاخره در راه آهن تبریز کاری دست و پا می کند. یک روز زمانی که پدر از سر کار به خانه بازمی گردد با بیماری در حال مرگ همسر جوانش روبرو می شود. علت مرگ وی به خاطر اذیت ها و بی توجهی های اطرافیانش بود که به خاطر ناهمگونی رفتار نامناسبی با او داشتند و این زن بیچاره دق مرگ می شود. حتی آنها فرزند دوازده ساله ای داشتند که او هم دق کرده و در همان سن می میرد. بعد از مدتی پدر با مادر من ازدواج می کند. برادر بزرگتر من در سن ۱۴ سالگی و خواهر بزرگترم نیز در سن ۲۰ سالگی بیمار شده و به علت نبود دارو و درمان فوت می کنند. در سال ۱۳۱۳ دانشگاه تهران تأسیس و بعد پای پزشکی مدرن به ایران باز می شود. من سومین و آخرین فرزند این خانواده هستم که در ۱۹ اسفند سال ۱۳۰۹ به دنیا آمدم. ولی از همسر دوم پدرم، ۹ برادر و خواهر دیگر دارم که در آن دوران من فرزند بزرگتر محسوب می شدم و به همین دلیل مجبور شدم از ۱۷ سالگی به اداره راه آهن رفته و مشغول به کار بشوم. پدرم به خاطر شغلش در مناطقی که هیچ مدرسه ای وجود نداشت مشغول کار بود و هرچه اصرار می کرد کارش را به مناطق دارای

مدرسه انتقال دهند موفق نمی شد تا این که در سوم شهریور ۱۳۲۰ متفقین وارد ایران می شوند. شوروی وارد گیلان، مازندران و آذربایجان می شود، انگلیس و آمریکا نیز وارد جنوب کشور می شوند. زمانی که پیشه وری وارد تبریز شد و قانون آموزش زبان مادری را در مدارس اجرا کرد که از ۲۱ آذر ۱۳۲۴ تا ۲۱ آذر ۱۳۲۵ در مدرسه به مدت یکسال هم به زبان ترکی درس خواندیم. بعد از سوم شهریور پدرم خانواده را در زنوز اسکان می دهد و من و برادرم شروع به درس خواندن نمودیم. در قانون اساسی آن زمان هم آمده بود که دانش آموزان تا ۴ سال بایستی به زبان مادری تحصیل کرده و بعد از آن، هر دو زبان فارسی و مادری خود را با هم بخوانند. جالب است بعد از این که اتحاد شوروی، راه آهن را تصرف نمود همه کارکنان را اخراج کرد ولی از آنجایی که پدرم به زبان روسی مسلط بود اجازه یافت تا در کار خود بماند. سال هفتم به مرند آمدم و من در دبیرستان خاقانی مشغول تحصیل شدم تا این که دریافتیم بایستی کار کرده و در خرج خانه به پدرم کمک کنم. در نتیجه مجبور شدم در اداره راه آهن مرند یک کار دفتری انجام دهم. در سال ۱۳۳۲ وارد دانشگاه شده و در سال ۱۳۳۶ فارغ التحصیل و در سال ۱۳۳۸ نیز ازدواج کردم. قبل از اخذ دیپلم، به اداره روابط ایران و فرانسه می رفتم تا زبان فرانسه بخوانم، به همین دلیل در ابتدا در دانشگاه در رشته زبان فرانسه ثبت نام کردم ولی متوجه شدم با این همه مشغله کاری نمی توانم به خوبی درس هایم را بخوانم. نیاز به رشته ای داشتم که خودم درس هایش را حفظ می کردم و نیاز چندانی به کلاس و استاد نداشته باشد. پس رشته تاریخ، جغرافی و علوم اجتماعی را انتخاب کردم. من با همسر در دانشگاه آشنا شدم که هردوی ما به دلیل مشغله کاریمان این رشته را انتخاب کرده بودیم. بعد از اتمام تحصیلاتم- به علت مزایایی که مناطق بد آب و هوا داشت- قبول کردم که به دزفول رفته و در آنجا به عنوان اولین لیسانسیه مشغول تدریس گردیدم. بعد از دو سال به تبریز بازگشته و با همکلاسی ام- خانم مرقات- ازدواج کردم. دوباره به دزفول برگشتم و هشت سال در آنجا زندگی کردیم. ما سه فرزند داریم که همگی با کمک همسرم تحصیلات خود را در دانشگاه های تراز اول ایران به اتمام رساندند. پسر بزرگترم مهندس است که در کانادا زندگی می کند، پسر دومم که در سال ۷۶ رتبه اول تخصص پزشکی رادیولوژی و سونوگرافی به دست آورده بود اکنون در تهران زندگی می کند. فرزند سومم دخترم است که او هم پزشک می باشد و در ترکیه.

زندگی من پر است از تجربه که شاید به درد جوانان امروز بخورد. مثلاً در ابتدا حقوق من از ۲۲ ریال آغاز شد و زمانی که دیپلم گرفتم به ۳ تومان افزایش یافت تا در سال ۱۳۳۶ که لیسانس خود را گرفتم به ۱۸۰ تومان رسید. حقوق من ۱۸۰ تومان و حقوق پدرم ۲۵۰ تومان بود ولی این حقوق باز کفاف خانواده ۱۲ نفره ما را نمی داد.

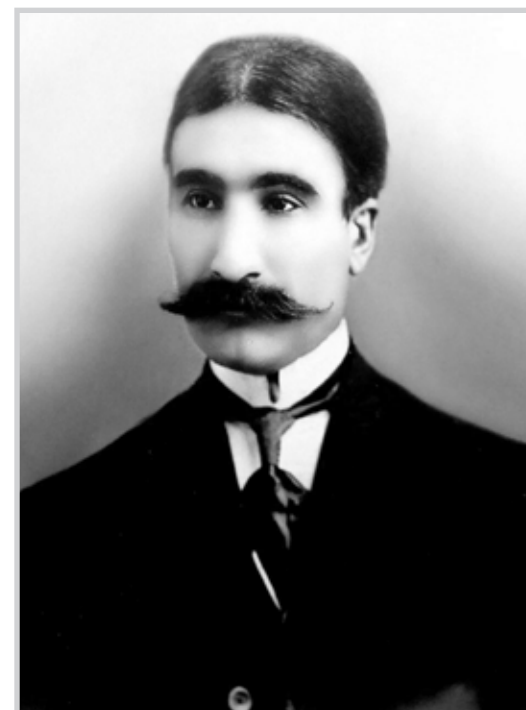
همسر من همیشه سعی داشت جزو اولین ها باشد و در این مورد بسیار دقیق و حساس بود، حتی در دانشگاه هم همیشه نفر اول بود. در گذشته برای خانم ها داشتن تحصیلات و پیشرفت کاری بسیار سخت بود. علمای آن زمان با داشتن حق رای بانوان به شدت مخالف بودند و عمده ترین اختلاف علما و محمدرضا شاه نیز از همینجا آغاز شد. آنها همگی متفق القول اعلام کرده بودند که حق رای بانوان مخالف شرع و قانون اساسی

پدر با زن گرجی

است. وضعیت علم و حتی تشکیل مدرسه هم تاریخی دردناک در ایران دارد. میرزا حسن رشدیه در سال ۱۳۰۷ اولین مدرسه را در تبریز بنا نهاد. در ابتدا با مشکلات فراوانی رو به رو شد و حتی برخی از آخوندها چندین بار مدرسه وی را تخریب کردند و حتی در اردبیل نیز دو نفر از معلم ها به همین دلیل کشته شدند. این عده معتقد بودند که بچه ها فقط باید به مکتب خانه بروند و قرآن بخوانند.

من خاطره ای هم از کودتای ۲۸ مرداد دارم. برادر من دو دوست دانشجوی پزشکی داشت که هر دو طرفدار مصدق بودند که در منزل مهمان برادرم بودند. در یکی از روزها که من و پدر از ایستگاه راه آهن به خانه بازمی گشتیم، در قونقا باشی پیاده می شدیم که متوجه عکس پدرم در دست یکی از پاسبان ها شدم و آنگاه دیدم که پدرم را بازداشت کردند. من جلوتر رفته و اعتراض کردم که در نتیجه آنها مرا هم بازداشت کردند. وقتی وارد کلانتری ۶ شدیم دیدم که در و دیوارها تماما خونین بودند. مشغول تماشای این صحنه بودم که یکی از ماموران تشر زد که به زیر پایت نگاه کن، من چهار مرد را دیدم که از گردنشان خون می آمد که یکی از آنها برادر من بود. گویا زمانی که ما در خانه حضور نداشتیم به منزل ما هجوم آورده و برادر و چند نفر دیگر را دستگیر کرده بودند. ما را به حدی شکنجه کردند که مجبور شدم به وجود یک جلسه واهی اعتراف کنم. یکی از اقوام ما که بیمار بود و برای معالجه آمده بود، به عنوان نماینده دهقانان در جلسه حزبی واهی عنوان شد. پس از آن در روزنامه ها چنین منتشر شد که «مهمترین اسناد و مدارک سیاسی کشور در خانه مسن ترین کارمند راه آهن کشف شد». سه ماه ما را بازداشت کردند و زمانی که آزاد شدم کارم را در راه آهن از دست دادم. دو سال بیکار ماندم. پس از آن وقتی که از نخست وزیر وقت نامه گرفتم به کارم مشغول شدم ولی حقوق دو سال ایام بیکاری را ندادند. درس و دانشگاه و کار در راه آهن را تا سال ۳۶ ادامه دادم. بعد از دوسال بیکاری و اتمام تحصیلات دانشگاهی برای کار به دزفول رفتم. البته لازم به ذکر است که در ماجرای کودتای ۲۸ مرداد بیشترین اتفاقات و درگیری ها در تهران افتاد و در تبریز و یا در شهرهای دیگر خبر چندانی نبود. بعد از اتمام این جریانات افراد زیادی اعم از توده ای ها، کمونیست ها و حتی مذهبی ها اعدام شدند. شاه اگر به حرف مصدق گوش می کرد این همه اتفاق نمی افتاد. روحانیون بعد از این ماجرا به تدریج وارد این جریان شده و اعتماد مردم به این قشر و همچنین جسارت امام خمینی(ره) و آمادگی مردم باعث شد انقلاب روی دهد. پس از آزادی و برائت همه، به من هم نوشتند که «آقای پرویز صانعی، بنا به مقتضیات اداری به خدمت شما در راه آهن پایان داده می شود» و باقی قضایا...

پدر و مادر استاد پرویز صانعی

۲

رنج نامه و یا سرگذشت نامه سخت و ملالت بار من

– تصورات باطل و ۳۰ سال همیاری و تجربه های تلخ و شیرین!

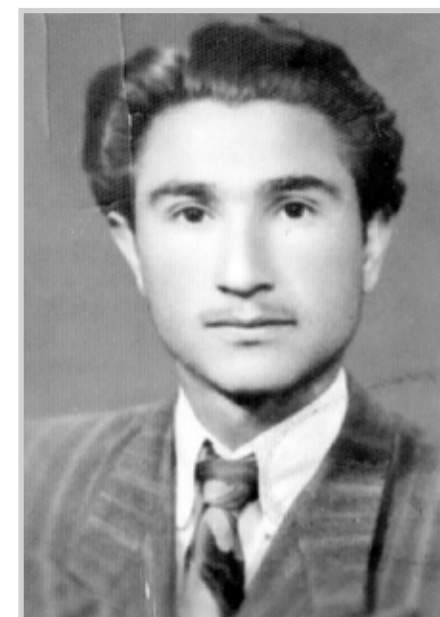
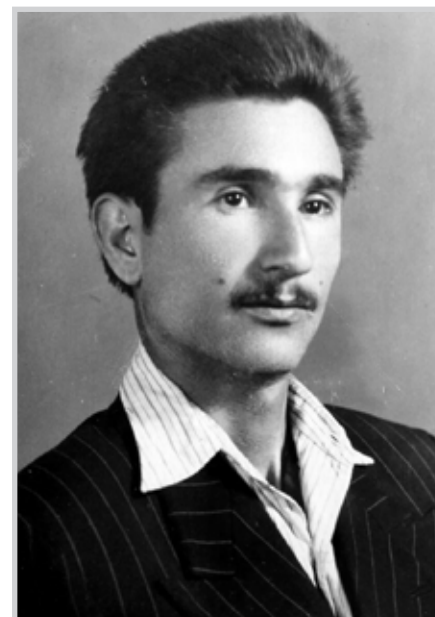
پدرم با دو زن و ده اولاد
داده امن و رفاه من بر باد؟
سال ها عیش و نوش خود کرده
حال، دستان تازه آورده؟!
متکی بر قفا و بر قدرند
به مسایل همواره خیره سرند؟
در خط ملک دین و ایمان است
راحت، آسوده یک مسلمان است
هر که دندان دهد، دهد نانش
«گبر و ترسا نشسته بر خوانش
همه اسرار مصلحت در اوست
هر چه آید ز خوب و بد نیکوست
نه از آسایش و امان خبری
نه ز صبح امید یک اثری
این همه نان خور ز سوی پدر
ثروتی ارث می رسد به پسر
بخت بد از همه بزرگترم
دائما در تنش که جان و تنم
«مامانم» می سپاردش دائم
در غم بچه ها شوم قائم
بچه ها گو که بچه های من اند
مرمرا پاره های جان و تن اند
ضیق مالی حوایج موجود
حال، مستول آن که خواهد بود
پدر آسوده رفته در خواب است
پسر افسرده حال و بی تاب است
چون فروماند چرخ لنگ حیات
بهر تامین آب و نان و ثبات
شدم از درس و مدرسه بیرون

پدر و نامادری، به همراه خواهر و برادران

هیفده ساله در تلاش شدم
می روم ایستگاه (منظور ایستگاه راه آهن مرند) که
کار کنم
پاره وجهی که اختیار کنم
بار سختی که می کشم بر دوش
رسد از هر طرف نیاز بگوش
روز و شب در سه (کار روزانه، درس شبانه و فعالیت
های اجتماعی) جبهه در پیکار
وضع یاس آور است و تیره و تار
بر پدر یار و یابوری شده ام
خانه را نان آوری شده ام
همت کار بر کمر بستم
جان و دل از جوانیم شستم
صبحدم سوی کار می رانم
تا دل شب که درس می خوانم
خارج از حیطه توانم بود
بار سختی که بر روانم بود
من و ماما و بهمن و فیروز
چند سالی در مرند هنوز
کار بستم همه توانم را
بهره عمر و جسم و جانم را
بعدها منتقل به تبریزم
همه بر کار و درس ها تیزم
در غم درس و کار خویشتنم
بار سختی نمی کشد بدنم
با تحسر جوانی ام طی شد
می ندانم کسی آمد و کی شد
می روم کار و درس و دانشگاه
همه با رنج درد و حسرت و آه
صاحب خانه هی فشار دهد
بر دلم لحظه لحظه خار خلد
روز و شب فکر و ذکر خانه شدم
فکر خانه به هر بهانه شدم
هفته ها، ماه ها که آمد و رفت
مرمرا سخت روزگار گذشت
کس مرا خانه ای اجاره نداد

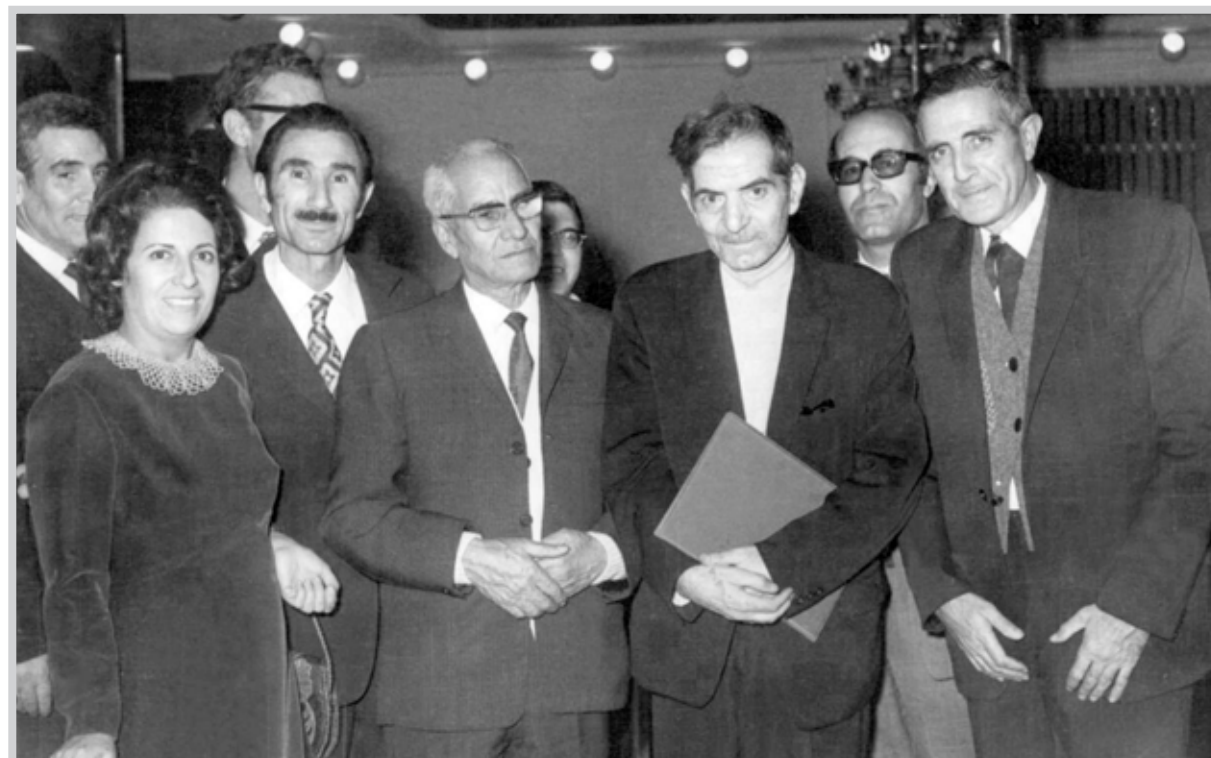
هیچ جایی نمی رسد فریاد
 بر ۱۲ نفر اجاره نبود
 جز به چادر دگر بهانه نبود
 در زمین و زمانه تنهائیم
 روز و شب فکر خانه می مانم
 پدرم حال من نمی داند
 رنگ رخسار من نمی خواند
 «کاروان» را کسی اجاره نداد
 جسم و جانم که از رمق افتاد
 با چنین وضع درس می خوانم
 خانه را آبروی خود دانم
 چشم بر فرش خویش دوخته ام
 عاقبت فرش خود فروخته ام
 مشکلات یک به یک کنم جمع و جور
 رنج و سختی مراست تا لب گور
 لحظه ای گر به جای من مانی
 حال و احوال من نکو دانی
 هشتصد بیشتر نداشت پدر (۸۰۰ تومان برای خرید خانه)
 همه را جمع و جور کرده پسر
 سه هزار و صدی بهایش بود (۳۱۰۰ تومن قیمت خانه)
 یک پناهی به بچه هایش بود
 بر پدر خانه ای خریدستم
 دیگر از رنج و درد و غم رستم
 خانه ای که آب و برق نداشت
 «آنا» این خانه کاخ می پنداشت
 بار سنگین فتاده از کولم
 من چرا آن چنانه مسئولم؟
 گر جهان سیل و آب می بردش
 پدرم را که خواب می بردش
 «کاروان» مستقر و راحت شد
 «آنا» دایم به استمالت شد
 زن زحمتکشی که دانا بود
 خانه داری که بس توانا بود
 دست او روز و شب به کارش بود
 مهربان تر ز بچه هایش بود
 نه و چندی به شهر تبریزم

دیر خوابم ولی سحرخیزم
 روز بروز خرج خانه بالا بود
 ضیق و تنگی در آن هویدا بود
 این درآمد به حد خرج نبود
 کافی بار خرج و برج نبود
 گر پدر را درآمدی کم بود
 دست و دلباز مثل حاتم بود
 رنج و سختی به خود روا کردم
 عزم غربت به اقتضا کردم
 بهر تامین خرج خانه شدم
 سوی بد منطقه روانه شدم
 این سفر حسب اقتضایش بود
 بر حوایج بهین دوایش بود
 پول جیبی اگرچه کم دارم
 باز هم اضطراب و غم دارم
 جسم و جانم اگرچه خسته شده
 راه حرمان و یاس بسته شده
 هشت سال در هوای بد پختم
 هر زمان شکر بار حق گفتم
 سیصد و سی و شش که هجرت من
 در عجب غیرت و حمیت من
 کار بسیار کرده خسته شدم
 تک و تنها که دل شکسته شدم
 گر به غربت غمین و دلگیرم
 ماهیانه هزار می گیرم (حقوق با اضافه کار زیاد)
 ماه به ماه پانصد روانه کنم (ماهیانه ۵۰۰ تومان به
 تبریز می فرستادم)
 دست «بهمن» همه حواله کنم
 نه که از بهر خود خزانه کنم
 مطمئن همچو شیر غرانم
 همه در فکر یار و یارانم
 روزهای سپید و خوب من است
 هم توان بخش جسم و جان تن است
 از کمک بر پدر چه خوشحالم
 از سر شور و شوق می بالم
 این وجوهات همه نهفته چرا

در حضورم که این سخن بی جاست
 بر من و دیگران هم نه رواست
 از همه خود بزرگتر داند
 مرا هم به عرصه می خواند
 هر که پندارد بد به سر دارد
 عقل و اندیشه مختصر دارد
 بر خود و بر کسان ضرر دارد
 این برادر لجوج و بدبین است
 سال ها سوز و ساز من این است
 می ندانم که دشمن یا دوست
 از وجودم نمانده جز رگ و پوست
 هر چه کردم به اقتضا کردم
 بر پدر مادر اقتدا کردم
 رنج و محنت که نوش پندارم
 همه فرزندان خود می انگارم
 بار سختی بدوش خود دارم
 همگان را کنم چو خویش قیاس
 مهربانند و خوب و اهل سپاس
 از محبت که باب دستانی
 گلخنی کرده ام گلستانی
 بر خیالم که انسان، انسان است
 ناتنی و تنی به یکسان است
 چه تفاوت کند که خواهر من
 ناتنی و تنی برادر من
 می توان دوست و یار هم باشیم
 مهربان در کنار هم باشیم
 مشترک خون و آب و گل دارم
 مهر و الفت ز جان و دل دارم
 از دل و جان یکی حبیبم من
 دردها را چو یک طبیبم من
 بر مسائل همواره خوشنظرم
 از کدرها به راحتی گذرم
 آن که در ذهن خویش بافته ام
 محفل و محفظی که ساخته ام
 در زمان برده ام، نباخته ام
 من بفردا امیدوارم و شاد

بر پدر و مادرم نه گفته چرا
 این مگر راز بود که باز نشد
 شور و شوق و سرور ساز نشد
 زین وجوهات خبر ندارد «آنا»
 خواهران و برادران و آقا
 این گنه در حقم روا شده حیف
 درد من درد بی دوا شده حیف
 این چه دردبست مبتلا شده حیف
 نیتش هر چه خوب یا بد بود
 گر صوابش یکی گنه صد بود
 می ندانم برادرم بهمن
 دوست من بود، یا که دشمن من؟
 مرا نیست راحت و ایمن
 ۳۰ سال یار شاطرش بودم
 نه که یک بار خاطرش بودم
 این برادر به نزد خود بردم
 شد که مردود، خون دل خوردم
 خویش ازردم، او نیازردم
 «آنا» تا جمله ای سخن گفتند
 هستیم را همه برآشتند
 فاش کرده به حق درسفتند
 زین وجوهات خبر ندارد آنا
 درد و الام من چو کوه دنا
 نزد بهمن چو راز پنهان است
 بهر کتمان آن نگهبانست
 این گنه در حقم روا شده حیف
 این چه دردبست مبتلا شده حیف
 عاری از لطف و اعتلا شده حیف
 نیتش هر چه خوب یا بد بود
 گر صوابش یکی گنه صد بود
 یک سر و گردن از همه بالااست
 این یکی تکیه کلام این آقااست
 بارها از خودش شنیدستم
 از جوابش دهن فرو بستم
 منتی بر کسی نداشته باش
 حس نیت همیشه داشته باش

جشنی به افتخار استاد شهریار در سالن باغ گلستان تبریز در چند سال قبل از انقلاب

جسم و جانم فسرده دل تنگ است
 دل دیوانه ترک یار نکرد
 ترک این خانه و دیار نکرد
 شدم از طرز فکرشان دلتنگ
 نرود میخ آهنین در سنگ
 بد تصور به ذهن راه نداشت
 فکر و عقلم بر آن گواه نداشت
 هر چه گفتند کارساز نشد
 چشم دل خفته بود و باز نشد
 بیست سال خدمت و وفا کردم
 بر پدر مادر اقتدا کردم
 کم کمک بچه ها بزرگ شدند
 مرد و زن بالغ و سترگ شدند
 کاروان تا به پل رسید و گذشت
 کو خر و کاروان ورق برگشت
 شکر حالا که مرد و زن شده اند
 همه فارغ ز ما و من شده اند
 آن همه رنج بیست ساله به دوش
 نشنودم محبتی بر گوش
 از چه با من به کینه و کدرند
 گوئیا از گذشته بی خبرند
 قدر و ارجم کسی نمی داند
 خط خوانای من نمی خواند
 گرگ یوسف نخورده را مانم
 چه گنه کرده ام نمی دانم؟!
 دیگرم از گذشته حال می پرس
 زین سراپرده ملال می پرس
 نه دگر صحبت از حمام و نه طاس
 نه یکی مرد حق بود نه سپاس
 رفته عمر و جوانیم بر باد
 سوی من بال و پر کسی نگشاد
 وه چه شوری به سر که داشتمی
 بذر در شوره زار کاشتمی
 حیف آن روزهای خسته من
 بسته گل‌های دسته دسته ی من
 سست عهدی سرد مهری زشت زشت

رنج و محنت چو کوه و من فرهاد
 به خیالم برادران من اند
 خواهران پاره های جان و تن اند
 زیر کاسم که نیم کاسه نبود
 عشق من پاک و جز حماسه نبود
 خارها گل شود ز صحبت من
 یکدل و صادق از محبت من
 در توانم هر آنچه بُد کرده ام
 از جوانی چه رنج ها خورده ام
 هر چه فامیل و دوستان گفتند
 از تنی، ناتنی سخن سفتند
 دایی ام را که سخت تاخته ام
 پند دلسوزی اش نیافته ام
 گفت مادر بگیر و خارج شو
 فارغ از زحمت و مخارج شو
 هر چه گفتم، یقین که بد گفتم
 آنچه را که نمی سزد گفتم
 دای ام قهر کرد و رفت برون
 از جوابم مکدر و محزون
 بچه هایش هنوز هم قهرند
 بی تفاوت همیشه کم مهربند
 هر چه گفتم که این زبانم لال
 بارها گفته و شنیده ملال
 دایی ام خیرخواه من گفته
 هر چه گفته به نفع من گفته
 بانک بیداریم نواخت بلی
 بارها گفته نشنودم بلی
 چه دلی است؟ این دلی که من دارم
 مهرشان از چه رو به تن دارم
 مهربان حق شناس بود آنا
 از همه بچه هاش بُد دانا
 ذهن من خصم جسم و جان من است
 دشمن پیکر و روان و تن است
 چه دلیست این دلی که من دارم
 با غم و درد و رنج می سازم
 روزگارم سیه چو شب‌رنگ است

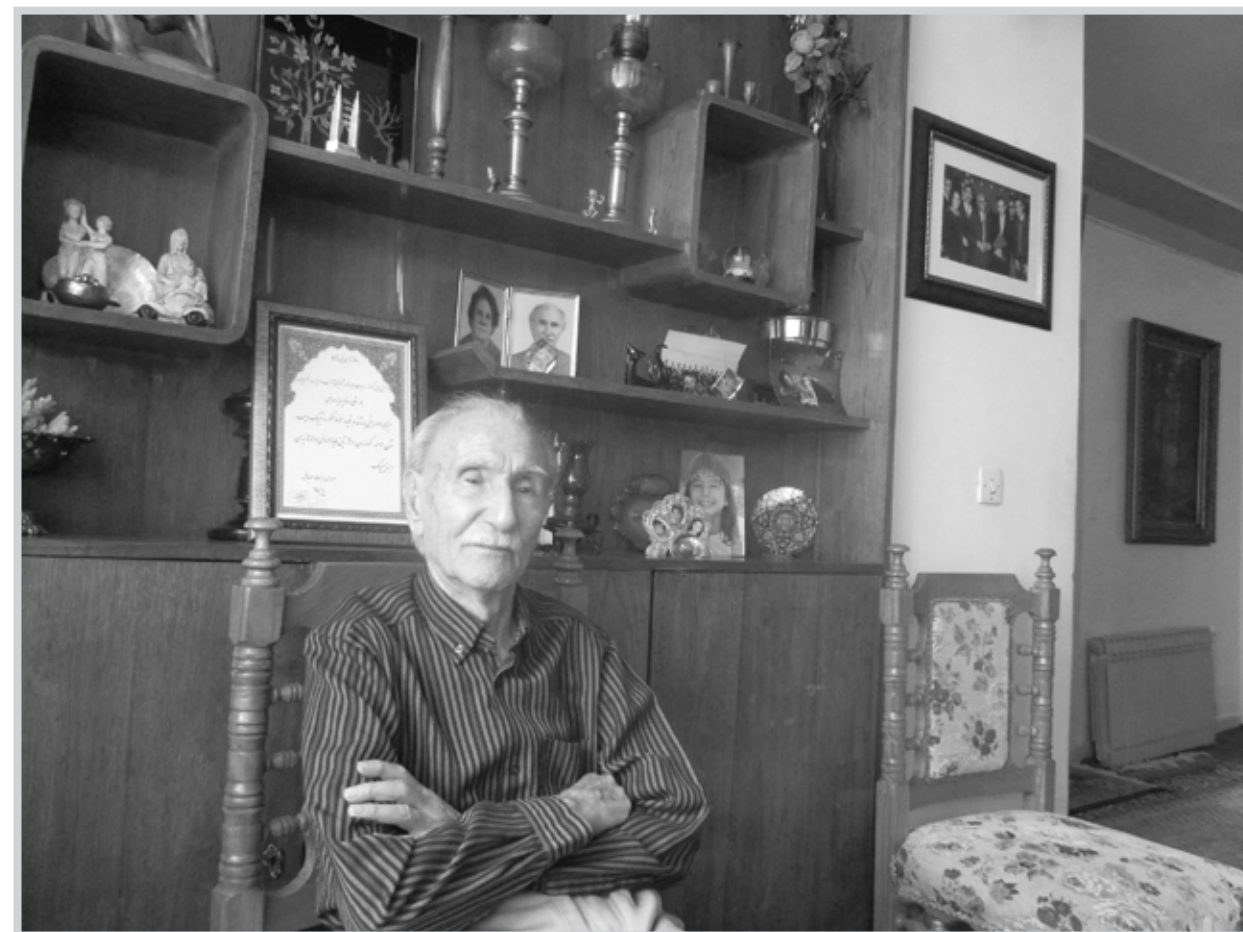
با آقای سونمز و دیگر دوستان در مراسم اولین سالگر مرحوم بولود قاراچورلو «سه‌د»

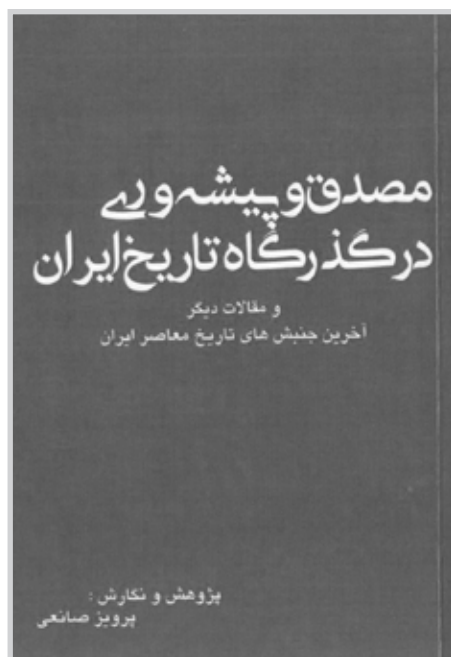
کریم مشروطه چی - پرویز صانعی ■ ۱۳۳۲

شاید هم این بود ما را سرنوشت
 من چهل سال انتظار کشم
 درد باران و روزگار کشم
 ظالمان یاد من نکرد نکرد
 با کلامی دلم که شاد نکرد
 من که هر لحظه «گوشی» در گوشم
 این همه سالها فراموشم
 مهر من را کسی بدل نخرید
 این گناهان توان بدوش کشید
 من کجایم؟ و خواهران کجاست؟
 سنگ دل، آن برادران کجاست؟
 گرم بودم چرا مرا سردند
 نه که نامرد، شبهه نامردند
 از محبت که من غنی بودم
 گنهم این که ناتنی بودم
 حیف پندار بد که داشته اند
 بذر خوبی بدل نه کاشته اند
 دوستی دشمنی نگاشته اند
 کشتی خود به صخره می رانند
 خط خوانای من نمی خوانند
 هیچ یک درخورم جواب نداد
 طاس اقبال من ز بام افتاد
 سینه ام گر مزار خاموشی است
 سوز و سازم نه در فراموشی است
 برگ زرین من خزانی شد
 عمر بر باد رفته فانی شد
 وای بر من چه بد زمانی شد
 حیف آن روزهای خسته من
 بسته گل های دسته دسته من
 وای از این دل شکسته من
 شرمسارم کنون ز همسر خود
 از بهار خزان و پَرپر خود
 بس دلایل که گفته بود چه سود
 آقا «پرویز» خفته بود چه سود
 خام بودم نه پخته بود چه سود
 حزم و اندیشه بود عادت او
 سعه ی صدر بی نهایت او

بر مسایل بصیر و دلسوز است
 مصلحت گو! نه آتش افروز است
 نه چو من او به اعتدالش بود
 یک سخنور نه قیل و قالش بود
 هشت سال سوخته ایم و ساخته ایم
 بهر خود کولری نیافته ایم
 این دگر منتهای غفلت من
 همه قربانی عطوفت من
 همه در بند و فکر تبریزم
 از آسف های خانه لبریزم
 از تعصب دگر نه پرهیزم
 فکر فردای بچه هام نی ام
 به نظر پخته ام که خام نی ام
 پدر و مادرم در اول بود
 اوج این خانه تا ثریا بود
 هر چه بر منطق و بیان افزود
 شنوایی ز من نبود- نبود
 زن عاقل بصیر و دانایی
 مقتدر نکته سنج و بینایی
 به خیالم برار من باشند
 خواهران در کنار من باشند
 همه با همدگر چه حالی بود
 روزگار چه ایده آلی بود
 چه خیالیست من به سر دارم
 باز هم درد و دردسر دارم
 من چه مهری دیدم از جانانه ام
 این چنین دل بسته بر این خانه ام
 عاقلم؟ با عارف دیوانه ام
 بس که گفتم شرمسار از چانه ام
 حال من پاکباز و باخته ام
 آنچه گم کرده ام نه یافته ام
 شاید هم یک روز دانا می شوند
 هم حقیقت بین و بینا می شوند
 آن زمان فهمند تا من کیستم
 تا بفهمندی که دیگر نیستم.

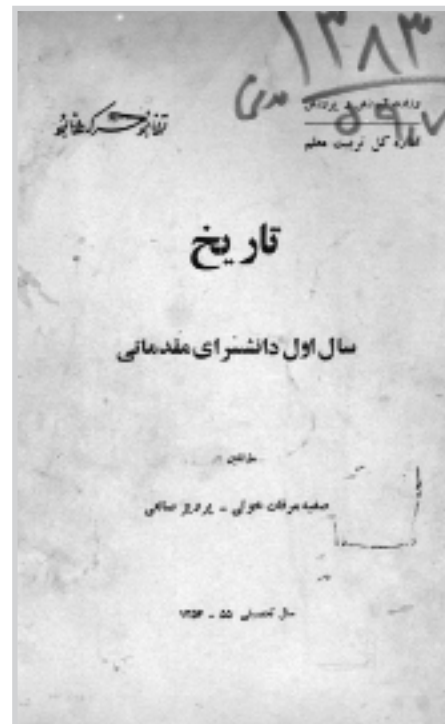
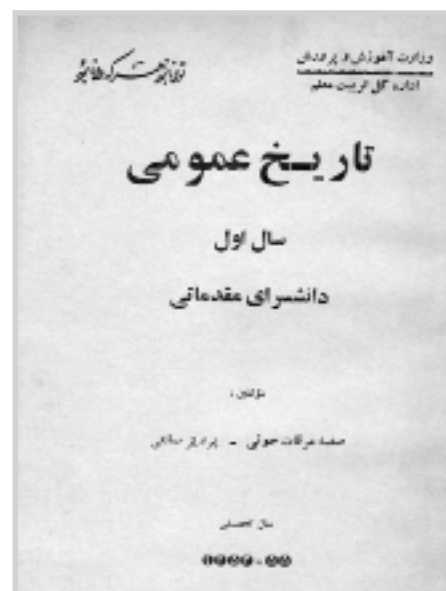
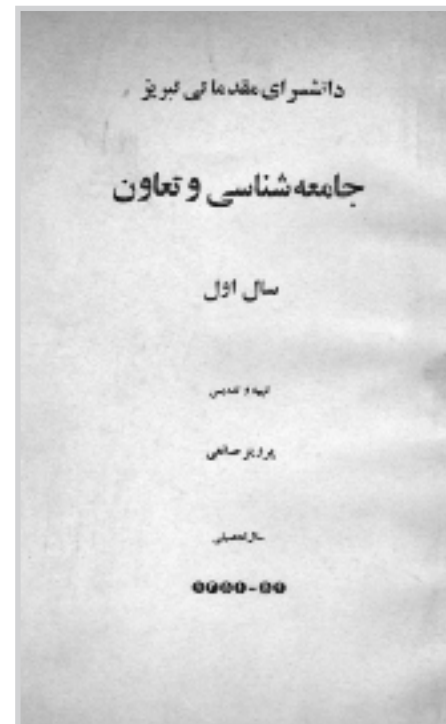
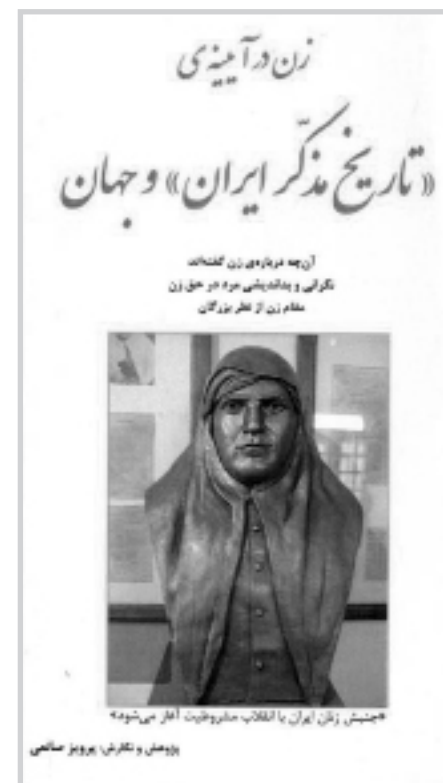
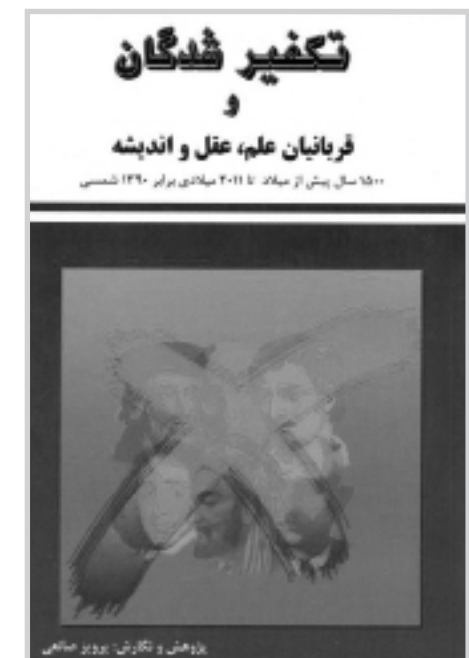
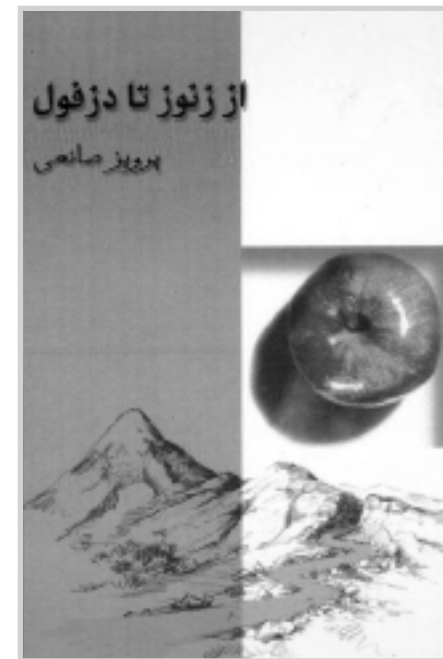
آثار

به من پول می دهد. فکر می کردم که بهمن ۳۰۰ تومان می گیرد چگونه این همه پول دارد؟
آنا سپس به دعاگویی من پرداخت و گریه سر داد و دعای خیرم کرد.

و اما بزرگترین و بدترین بدبختی من!
در سال های ۱۳۲۹ تا ۱۳۳۰ در تبریز در خانه آقای یعقوب امپریال ساکن بودیم. پس از چند سال در نزدیکی سیلوی تبریز خانه ای اجاره کرده و در آن سکونت گزیدیم. چندی بعد آقا بازنشسته شده با کاروان وارد خانه می شوند. پس از مدتی صاحب خانه متوجه حضور ۱۲ نفر در خانه خود می شود و به من اعلام می کند که با این جمعیت خانه ام ویران می شود، فوراً تخلیه کنید. اصرار مداوم و پیگیری تخلیه خانه مرا بسته آورد. شب و روز ارام و قرار نداشتیم. به طور مرتب بدون نهار- تا نصفه های شب- از اداره به سراغ خانه در بنگاههای مختلف ویلان و سرگردان بودم. فشار روزافزون و تاکید برای تخلیه و اجاره ندادن خانه برای ۱۲ نفر مرا از پا انداخت. با مشورت رفقا به فکر خرید و نصب چادر بودم. اما در کجا و چگونه، نمی دانم. شب ها کابوس می دیدم. غذا و خوابم مختل و پریشان بود. پدرم از هیچ یک از این مشکلات خبری نداشت. سرانجام فرش خود را فروختم و با مساعده اداره و قرض و قوله و گرفتن وام از آقای حصارى- حسابدار راه آهن- خانه ای به مبلغ ۳۱۰۰ تومان خریدم. آقا ۸۰۰ تومان از این مبلغ را تقبل نمود. و اصرار داشت که خانه به نام من ثبت شود چرا که من خانه را می خرم. من قبول نکردم و سرانجام به نام آقا ثبت کردم. در مدت هفت هشت سال درب ها، پنجره هاف لوله کشی و برق به اتمام رسید. در سال ۱۳۳۶ به علت فشار هزینه خانه پس از فراغت از تحصیل دانشگاهی جهت دریافت حقوق بیشتر منطقه بد آب و هوا را که دارای مزایای ریالی بود انتخاب کردم و به شهر گرم و کثیف دزفول روانه شدم و همکاری هایم از اول تا ۸ سال متوالی ادامه داشت.

من از ۱۷ سالگی یعنی از سال ۱۳۲۷ که ۳ ماه از اول دبیرستان را طی می کردم، به ناچار ترک تحصیل کرده و به کار در ایستگاه راه آهن مرند در کار دفتری اشتغال ورزیدم.
پس از فراغت از تحصیلات دبیرستانی و دانشگاهی که عموماً روزها کار می کردم، شب ها درس می خواندم به فعالیتهای اجتماعی نیز می پرداختم. سال ۱۳۳۶ حقوق من ۱۸۰ تومان و حقوق پدرم در حدود ۲۴۰ تومان کفاف هزینه های ۱۲ نفر را نداشت. برای حفظ مقام و موقعیت خانواده ام یعنی بنا به مقتضیات اقتصادی برای دریافت پول بیشتر و کمک به پدرم منطقه بد آب و هوای دزفول را انتخاب کردم و چون بهمن نیز از امتحانات ششم متوسطه مردود شده بود با خود به دزفول برده و به دبیرستان ثبت نام کردم. معلم خصوصی در ۳ رشته برایش گرفتم ولی باز هم بار دیگر مردود شد.
۲ سال و اندی در مرند، ۹ سال و چندی در تبریز با درس و دانشگاه و کار درگیر بودم و ۸ سال در دزفول. لحظه ای از بچه ها دوری نگزیده و از فرستادن وجه غفلت نکردم. اولین دریافتم پس از ۱۱ ماه حدود ۵ هزار تومان بود که ۴ هزار تومان به بهمن فرستادم تا همه بدهی ها پرداخت شود. تا این که بچه ها بزرگ شدند و...
نام مادرم خاور بود که او را «ماما» خطاب می کردیم و نام نامادری ام را «آنا» خطاب می شد.
روزی آنا به من گفت: هامی فکیر الییر منیم بیر الیم یاغدا بیر الیم بالدادی!
به مادرم گفتم: آنا، من از روزی که به دزفول رفتم ماهیانه ۵۰۰ تومان و گاهی ۷۰۰ تومان به بهمن پول می فرستم که کمک خرج خانه شود. من به منطقه بد آب و هوا نرفتم مگر برای حفظ موقعیت خانواده ام. بیش از این برایم مقدور نیست. آقا و من و بهمن هیچ یک بازاری نیستیم که دست ما و شما در روغن و غسل باشد.
آنا با تعجب گفت: شما برایمان پول می فرستید؟ می بینم که هر وقت پول لازم داریم بهمن مرتب

برنامه لو رفت و کودتا شکست خورد. سپهبد زاهدی طراح و مجری کودتا به مجلس شورای ملی یا بهتر بگوئیم مجلس شورای سلطنتی پناه می برد و در امنیت کامل در داخل مجلس با تماس های محرمانه با خارج از مجلس برنامه را سرو سامان داده، ترمیم و تکمیل کرده و به موقع اجرا می گزارد. خانه دکتر مصدق به سرعت محاصره می شود. مدافعان خانه مصدق مقاومت نشان دادند. پس از زد و خوردها، درگیری ها و تلفاتی چند دکتر مصدق دستگیر، بازداشت و سپس زندانی می شود. محاکمه دکتر مصدق در دادگاه ارتش با توهین و تحقیر سرتیپ آرموده دادستان ارتش صورت می گیرد! و سخن آخر اینکه دکتر مصدق به اتهام خیانت به ملت و مملکت! به حبس ابد محکوم می شود و مانند پیشوای بزرگ ما شیعیان امام حسن عسگری «ع» تا آخر عمر پربار خود در منزل مسکونی خود در روستای احمد آباد به سر برد و نهایت در حصر دارفانی را وداع گفت. مرحوم مصدق قبل از وفات وصیت کرده بود که جنازه اش را در کنار شهدای سی ام تیر دفن نمایند. اما این خواسته به حق این رجل نامدار پس از مرگ نیز عملی نگردید و در خانه خود پس از غسل و کفن رخ بر خاک گذاشت. پس از اعلان وفات دکتر مصدق سرتاسر ایران و به تبع آن آذربایجان نیز رخت سیاه بر تن کرد و عزادار شد. شاهکار فناپذیر استاد ملک سخن، سید محمد حسین شهریار «حیدربابایا سلام» در زمان دکتر مصدق منتشر گردید.

زمانی محمد رضا شاه در حق دکتر مصدق گفته بود «مصدق در رابطه با اجنبی بمنزله یک ایرانی وطن پرست نیست!» البته این تهمت از آنجا ناشی می شود که چون زنده یاد مصدق به اکثر احزاب و گروهها اجازه فعالیت داده بود، تبلیغات چندین ساله انگلیس کارساز شد و حتی مصدق توده ای معرفی گردید!

طراح و مجری کودتای ۲۸ مرداد

در پناه مجلس شورای ملی یا در پناه مجلس شورای سلطنتی

پرویز صانعی

پس از مطالعه اولین گرامی نامه «غروب» و خاطرات مرحوم محمد علی فرزانه که از دوستان قدیمی راقم این سطور بود به این فکر افتادم که چه می شود من هم سطوری از خاطرات خود را در مورد کودتای ننگین ۲۸ مرداد بنویسم. حاصلش این شد که پیش چشم شماست.

چندین روز قبل از کودتای شکست خورده ۲۵ مرداد ۳۲، عده ای از افسران سازمان نظامی حزب توده در ارتش که در حساسترین رده های نظامی و اداره اطلاعات و امنیت و دایره محرمانه ارتش خدمت می کردند، روز به روز، لحظه به لحظه تدارک و آمادگی برای کودتا به وسیله سپهبد زاهدی را به اطلاع حزب می رساندند. حزب نیز از طریق روزنامه های آزاد همچون «بسوی آینده»، «چلنگر» و... یا در نشریات درون حزبی و اغلب تلفنی، مرحوم دکتر مصدق را در جریان کودتا قرار می دادند. علاوه از این اطلاع رسانی، یکی دو نفر نیز در رابطه با حزب و نسبت آشنائی و فامیلی با خانواده دکتر مصدق مبادلات خبری ساعت به ساعت در اختیار ایشان قرار می دادند.

با توجه به منش آزاد اندیشی و دموکراتیک دکتر مصدق در برابر خواست مردم و حزب برای مسلح کردن مردم موافقت نشان نمی داد و کودتا را حتی جدی نمی گرفت. این در حالی بود که افسر مسئول انبار تسلیحات ارتش برای پخش اسلحه بین مردم انتظار می کشید. چنانچه پس از شکست کودتا ی ۲۸ مرداد که شاه از کشور مجبور به خروج شد و مانع مفقود مقتضی موجود بود یعنی تمام شرایط و امکانات وسیع که در اختیار دکتر مصدق قرار داشت هیچ تحرکی نه از طرف دکتر مصدق و نه از طرف حزب توده به عمل نیامد.

گفته می شد علت شکست کودتا بازداشت یکی دو نفر از سران عملیات کودتا به وسیله یکی از افسران سازمان نظامی حزب صورت گرفته بود البته چندان نیز آشکار نبود با اجازه حزب یا خودسرانه! بدین ترتیب عملیات به طور دقیق در ساعات معین انجام نگرفت.

زونوزون خاطیره لری

پرویز صانعی

آنا یوردوم «زونوز» دوشور یادیما
آدی زینت وئیرر منیم آدیما
قوت وئیرر سوزومه هر زادیما
زونوز گوزه ل یئردیر تایی تاپیلماز
باش اگمز دشمنه هرگز ساتیلماز

«گیوره» دن ائئنده احساس اویانیر
اوره ک چابالاییر نفس دایانیر
حسرتدن اود توتور جسم و جان یانیر
باش چکیپ فلکه قارلی داغلاری
اونودولماز باغچالاری- باغلاری

هر قینیندان چیخان قینین بنمیر
زراعت ائتمگه بویون اگنمیر
اؤز یوردوندا عرصاتا گلنمیر
چاره سی یوخ گئدیر تبریز، تهرانا
زونوز قالیر اؤز باشینا ویرانا

«ملاعبدالله» نحوی گئتدی تهرانا
مکتب آچدی نور ساچیلدی هر یانا
شهرتی یاییلدی بوتون ایرانا
زونوزدان تهرانا چکدی اؤزونو
حکمت عالمینده یازدی سؤزونو

حکمتدن اوخودو حکمتدن یازدی

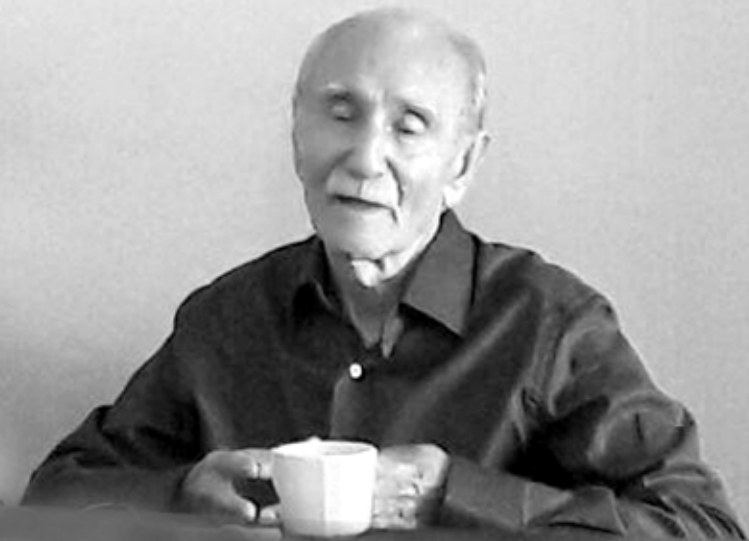
کلام عجب افسون- افسانه سازدی
ذاتاً انسان دئمک کلاما بازدی
انسانلار یارادان کلام دیر کلام
حاکم دیر دونیا یا کلام والسّلام

حکیم «آغا علی» عارف کیشی ایدی
ریاضیات، حکمت دئمک ایشی ایدی
ادب ساحه سینده بؤیوک کیشی ایدی
اونودولماز عارفلرین سؤزلری
سؤزو قالار اؤلر گئدر اؤزلری

«فرج آقا» میندی آتین بئلینه
صداقت له آرخالاندی ائلینه
آلدانمادی مستبدلر فعلینه
مشروطه چی، قهرمان بیرکیشی ایدی
بؤیوک ایشلر گؤرمک اونون ایشی ایدی

«میر کاظم ریاضی» قهرمان قوجا
حؤرمتملی معلم، مقامی اوجا
ساواشی- باریشی، هر ایشی بجا
یاددان چیخماز حقّی بوینوموزدادیر
هر یاندا جان وارسا روح دا اوردادیر

«میرزه جبارخان» یاخشی بیرکیشی ایدی
زونوزا یول چکمک اونون ایشی ایدی
«غافار خان زونوزی»، خان داداشی ایدی
مشروطه اوغروندا مردانه قالدی
آزادلیق یولوندا بؤیوک آد آلدی

جَنّت دِن گۆزُل دِير، زونوز، جمالين قارون دان آرتيق دِير مالين– منالين هرگون شهرت تاپِير حوسنون، كمالين «مشد هدايت»، «مشدانورى» وار اولسون يوردونا، ائلينه مددكار اولسون	بِير گئڭئيدِيم «گوى زمى» نين دوزونه بِير باخايدِيم چشمه لرین گۆزونه توخوئيدى بِير ده اوزوم اوزونه گۆرئيديم بِير باغلارى نين بارى وار عرشه چاتميش داغلارى نين قارى وار	ايندى ياد لار وار– يوخومو تالايير يان يۇورمده قودوز قوردلار اولايير قۇدوخلانير هر دن قويروق بولايير من زهر جامينى چوخدان ايچميشم آزادليق يولوندا جاندا ن كئچميشم	«حسين آقا»! سيزده قوناق قالاندا گيزلين پاچ اويناردىق اوزون دالاندا من بازار دان پالچىق فيشقا آلاندا سن منيم فيشقامى توتوب آلاردين مندن قاباق پوفله يردين، چالاردين
«ملاعباس»، «لعلى» يه وئردى بِير جواب نئجه جواب مثل ده، چون دَرَناب! اوخو داشا ديدى، چوخ اولدو خراب «لعلى» چونكو پايين آلدى اليه كندلى سۆزون گتيرمه دى ديلينه	«آغ داغ»ين گۆزُل دِير بِير جانان كيمى اۇرپكى باشيندا، ساوالان كيمى معدن لر باغرينا باسيب جان كيمى داشلارى لعل دِير، تورپاغى مرجان نه دن ويران قاليب بو آذربايجان؟	آما آنليم آچىق اولوب اوزوم آغ چيني قاب كيمى يم ايچى دولو ياغ هله ده ائللره داباغام، داياغ اصالت لى ايگيد اصلين ايتير مز نامرد اولان عۆمور باشا يَتْتيرمز	آجىق وئريپ يانديراندا ياخاندا آغلایارديم، گۆز ياشلاريم آخاندا حيرصلنرديم ايلديريم تك شاخاندا آنام دوروب چوبوغونو چكردى منى قزىللىردى سنى اكردى
كندلى لر شخم ائليز داغى– دره نى توتور قويونلاردان پَنيِر، كرِه نى ساتير زحمتينده ن اله گله نى گئجه– گوندوز، اكير– بيچير، يارادير دئيير: بختيم ازل گوندن قارادير!	ثروت لردن يوردوموزا نه قاليب سويقونچولار وار– يوخونو تالاييب زونوز ويران، او ثروت لر قالايب داشيير لار تورپاغيني، داشيني گۆزونو كور ائليز بزير قاشيني	«ماهار»ى گول – چيچك گوللنديرنده آلملارى دريب تللرينده عاشيق سازين سيمين ديللنديرنده هر سسينده يولداشلارا سۆزوم وار دار سينه ده داغلار كيمى دۆزوم وار	يادينداى آخشام گونش باتاندا خسته– خراب باشى قويوب ياتاندا يورقان آلتدان منه– قاش گۆز آتاندا آنام حزين– حزين ناغيل دئيردى عمّه جان تئشينده ايپ ابيره رردى
نه دوكتور وار نه داوا وار نه چارا نه ائوده قۇوورما نه جييده پارا هامى چيخير گئدير آيرى ديارا ايش سيز جوانلارين دردين قانان يوخ كۇچور، گئدير يوردوموزدا قالان يوخ	«آغ داغ» دئيير: كول اله نيب باشيما گۆز تيكيب لر تورپاغيما، داشيما سويوق سولار اندريب لر آشيما ايل لر بويو من زونوزو سسله ديم جوانليقدا چوخ آرزولار بسله ديم	عمّه ال چۆره گى، خيتاب ياپاردى حيرصله ننده اوستوموزه قوپاردى ايليّه– فيليه آختاراردى تاپاردى ايشيميز – گوجوموز گيزلين پاچ ايدى هاردا سان هو، دورماگلديم، قاچ ايدى	يادينداى بيرگون باهار چاغيندا اوتورموشدوق «لوچ دگيرمان» باغيندا قوهون– قارپيز قيميلاردى تاغيندا اوشاqliق لار نولدو بالام نئجه اولدو قاش قارالدى نه تنز گلدى گئجه اولدو؟
دوشونمه ديم قوهوم نه دِير، ياد نه دِير؟ آجى نه دِير، شيرين نه دِير، داد نه دِير؟ عمى نه دِير، دايبى نه دِير، زاد نه دِير؟ پيس گونده هتّج بيرى درده ديمه دى يوخلامادى، سۆروشمادى، گلمه دى	زمان منى كمال حدّه يئتيردى اۇرپه گيمى چكدى اوزدن گۆتوردى نه زهر لر منه سوقات گتيردى من قارا پالازا بورونمّه ديم ائلينن يوللاشيپ سورنمّه ديم	«قيزيل كورپو» سوندن سولار آخاردى آنام الدر الدر دوروب باخاردى تتل گولونو تئللرينه تاخاردى گئرى باخيپ اوشاqliيى گۆرئيديك بيرده شيللاق آتيب، دئييب، گولئيديك	يادينداى سن هئى منى ووراردين قورشالاردين هر دن منى قوراردين من قاباقدا اۆزون دالدا دوراردين جويز صانديق لارين ياواش آچارديق جيبيشدانى دولدورارديق قاچارديق
يادلار وار كى، قوهوملاردان بارلى دى قوهوم وار كى، امكان لى دى وارلى دى نه فايداسى دايم آه و زارلى دى ديله نچى تك وارين دانار، سيزيلدار پول ايچينده آرى كيمى ويزيلدار	اورپك سيزليك سالدى منى آياقدان گۆزليگيم گۆزه ديدى اوزاقدان جوانليقدا دوشدوم ديلدن– داماقدان باشيم سينيپ، بئل بوخونوم بوكولدو واريم – يوخوم گئديب الدن تۆكولدو	باهار چاغى گول– چيچكلر آچاندا ائل– اوبالار چارداقلارى ساچاندا ناخيرچى اليندن قودوخ قاچاندا هر كس بيرين باسمازلاردىق مينرديك سوپالارى چاپيردارديق سوررديك	آنام دا آنلايب ايشى بيلنده گاه چيغريب گاهدان دا بير گولنده آجيقلايب اوستومه يوگورنده سايمازيانا خيمين چكيب ياتاردين يورقان آلتدان منه قاش– گۆز آتاردين

اۋن شاھى يا بىر ال جۈيز آلاردىق جىيىشدانى دولدوراردىق، قالاردىق لىچە لرى چالخالاردىق، يالاردىق ھرنە گىزىلە ئىدى يىئىن بىلدىك سىچىرەن آخشاما دىيىب گولدىك

قارىشاردىق قىز- اوغلانلى اويونا صف چكىرىك ال- الە باغ بويونا بنزە دردىك كىندىمىزىن تويونا بىرىن داماد بىرىن گلىن ائىدىرىك اونا ساغدوش،سولدوش يىنگە گىدىرىك

داغ- درە دە شىللاق آتان گونلرىم ساققا آلىب ساققا ساتان گونلرىم آغاچ آلتدا دوشوب ياتان گونلرىم بىر قايدىب او گونلرى گۆرن يوخ حسرت سىز- غصە سىز غۆمورسورن يوخ

اوشاقلاربىر- بىرىن راحت سئوردى دام - دوواردان باخىب ھەر گون گۆردى گونىدە يوز يول قاپىمىزى دۆيردى اوشاقيدىق آنلامازدىق يار نە دىر آلما نە دىر ھىوا نە دىر نار نە دىر!

ايندى دىمك، دوشونوروق، بىلىرىك! گونىدە يوز يول گۆزىاشىنى سىلىرىك! اريىيب، پۆزولوب ھى اىگىلىرىك! شادلىغىمىز گورنە يامان تالان دى دوز دىيىلەر: دونيا يالان، پالان دى

جوانلىقدان اللرىمىز اوزولدىدو دىزلر تابىدان دوشىدو گۆزلر سوزولدى ھاجان سولدوق قاش- قاباقلار بوزولدى زمانە نىن اوزو نە پىس اوزوموش كىچن گونلر ناغىلىمىش، سۆزوموش

اۋتن گونلر ھارا بو گونلر ھارا؟ نە آناما السىم يىئىر نە يارا آللاه! چىخىم گىدىم ھانسى ديارا؟ ايندى ھەر يىر مە سانكى قفس دىر چكىدىگىم قارا گون دای مەنە بسىدىر

مىرزە فشم دىيىر، صبرىن اجرى وار فاغىرلارىن گلە كىدە فجرى وار باخمايىن ظاھىرە بىر آز زجرى وار انىسان گورر عمل لرىن جزاسىن آللاه وئىرر ھەم بالىن ھەم بلاسىن

سو اربابىن يىر اربابىن مولكودور سىنت لىر امتە دوغرو اولگودور آللاھىن بولگوسو آيرى بولگودور بىرىنە وئىررىن بىرىندن آلار مصلحت اوزوايلە آلقاق اوجالار

دوز دور آللاه وئىرىب ثروتى چوخدور ثروت دىمە اود دور اىگلى دىر قوخدور حكمت اۋز يانىندا ، سئوالى يوخدور صبر ائلە صبر دىر بىھىتىن يولو ثروت جەنم دىر قويو ساغ- سولو

پوللو پول ايچىندە آلىشب يانار ايسىتى دن پۇشلە نىب سويوقدان دونار وارلى لىق دادىنى محشرە قانار انتقام آلاچاق اربابدان تارى جان تونقالى اولار وارلى نىن وارى

احتكارلا يىغىر مالى- مىنالى باھا ساتىر آرتىر جاھ - جلالى قاتىر بىر- بىرىنە حرام - حلالى خلق آياقدان دوشور پوللو اوجالير ھەم مىلت دن ، ھەم دولت دن باج آلىر

فتنە- فساد توخوملارىن ھى اكىر حرام پولدان احسان وئىرىر محتىر يازىق مىلت قان آغلايىر آھ چكىر زحمتكش دشمنى، پولون قولودور نامردلىك پوللولاىر يولودور

يازىق ائىلىمىزىن الى داردادى سرگردان دولانىر آھ و زاردادى اعتقاد فاغىردا، پول بازاردادى زحمت كشىن الى خمىر ، قارنى آج آج مىلتە شاھ باشىنا قويدو تاج

دونيا مالى بو دونىادا قالاجاق ھەر نە وئىرىب آخىر توتوب آلاچاق ظالم لرى يامان گونە سالاجاق بىش گونلوك دونىادا يالان دىمە يىن تظاھر ائىلە يىب حرام يىمە يىن

گل بىر آز دا اىگىدلىكدن سوز آچاق آزادلىق بايراغىن اۋلكە يە ساچاق قوچاق «نبى» نە دن اولموشىدو قاقچاق؟ ھىجر خانىم مىنىسنى آتىن بىللىنە موشىتولوق گىتىرسىن يورقون ائلىنە

«كوراوغلو»دا يىھىرلە سىن قىر آتى «نگار» جلولاسىن مىنىسنى دورآتى دولانسىنلار شىھىرلى دىھاتى «نگار» كىشى كىمى گىرىشىسنى جىنگە ظالم خانى، بىگى گىتىرسىن تىنگە

توفىنگ اللە ، چارىق لار آياغىندا «چىلى بىل»دە گىتسىن ائىل قاباغىندا قاش قارالىب بىر گون آخشام چاغىندا استىدادىن بىلى سىنىسنى بوكولسون انسانلارىن قورخولارى تۆكولسون

قىز، اوغلان گزسىنلر اوبادا ائىلدە آزادلىق نغمە سى اوخونسون دىلدە «نگار» ايلە «كوراوغلو»، «چىلى بىل»دە يان - يانا سالىسىنلار اربابى، خانى يىئردە قالماسىن قوى مظلوم لارقانى

بىر ياندا دا «قوچاق نبى» دايانىسنى ائىللر گۆرسون «نبى» نى آرخالانسىن حقىلى ھارايالارى عرشە قالانسىن خلقىمىزىن باشى آرتىق اوجالسىن مىلتىمىز قودوزلاردان باج آلسىن

ھىجر خانىم اولسون ائىللر دايانغى دايانىسنى داغ كىمى، آسلان ساياغى دۆيوشلردە كىشى لردىر آياغى نىرە چكىسنى ياتانلارى سىسلە سىن اۋزوكىمى قىھىرمان لار بسىلە سىن

عوام دىيىر: ھىجر خانىم گىت دالا بو داشلارى اتىگىندن توك، جالا عورت لىر باش قاتماز ھەر قالماقالا آغرىماز باشىنا دىستمال دولامااز عورتە آت، توفىنگ، جىھاد، يارامااز

ھىجر نفىرت گۆزون زوللار گۆزۈنە ھىردن اونا باخار ھەر دن اۋزۈنە گولر بوش بوغازىن يونگول سۆزۈنە دىيىر: بىر گون ائىل سىندىرار قفسى يايىلار اۋلكە يە عدالت سسى.

۱۳۳۲تبرىز- گونش اىلى

مراسم جشن ۸۷ سالگی استاد پرویز صانعی دفتر مجله غروب - اسفند ۱۳۹۶

استاد صانعی در نشست تحریریه مجله غروب

نصیر پایه گذار- پرویز صانعی ■ ۱۳۹۶

استاد نازنین!

دکتر رحیم گلزار

لقمانيه بود. مدرسه ای قاجاری در جوار حرمخانه و جبه خانه تبریز قدیم. یک ساختمان آجری دو طبقه با دو ردیف پلکان عریض چوبی و سراسر بالکن جهت ورود به اتاق های طبقه دوم که کلاس شده بود با حیاط بزرگ و درندشت شنی و یک ردیف آجر فرش در وسط و از آن آجرهای بزرگ تبریز با درخت های اقاچیا در دو طرف فرش آجری .

هگل گفته بود که هر چه موجود است معقول است. این سخن درست مصداق لقمانيه بود. همه معقول و همه چیز سر جای خود یک نظم عاشقانه هارمونیک. مدیر، با قامتی بلند و شیک و تر و تمیز و همواره با لبخندی بزرگوار و سخاوتمند و البته با کراوات قرمز که لباس همواره سرمه ای او را شکوهی دیگر می داد و هیچ شباهتی به مدیر مدرسه اخمو و چوب به دست کتاب جلال ال احمد نداشت! نیم ساعت قبل از همه از فولکس واگن خود پیاده می شد و درست در اول فرش آجری به نظاره می ایستاد. تابستان و زمستان سرما و گرما و حتی برف و باران – مانع این برنامه نبوده و همانجا به نظاره می ماند و تک تک محصلان را از ورودی مدرسه – خیابان شاه بختی – تا سرسرای ساختمان نظاره می کرد بنظرم حتی دبیران را. او همان آقای رضائی افسانه ای بود و لقمانيه دست ساز او، بیشتر دبیران شاگردان او بوده اند و این مهم را فراموش نکرده بودند. آوازه این دبیران در سراسر ایران پیچیده بود. دکتر احمد محدث صدیق، دکتر جلیل تجلیل، دکتر بنان، دکتر قائم مقام و بزرگان دیگر. همه می

دانستند و در محفل های دانشجویی می گفتند که این گروه مسلمان متخصص فرستادن دانشجو به دانشگاه تهران می باشند .

دانشکده پر آوازه حقوق وعلوم سیاسی و یگانه کمّی و کیفی در کشور .به سخن «ایشیق خورما تللی معلم» در این نظامیه جدید پرویز صانعی بود. از همان تبار ناظم لقمانيه جناب اشرفی پور. با هیکل و قیافه ای بی نهایت شبیه به «اوتانت» دبیر کل سازمان ملل متحد! این جناب بر خلاف ناظم ها! چوب و خط کش نداشت. کتاب تاریخ ایران نوشته «پرسی سایکس» زیر بغل داشت و هر کلاس خالی از برنامه درسی یا احتمالا با دبیر غایب را فرصتی برای شروع فلسفه تاریخ برای دانش آموزان می یافت ...

ولی کلاس پرویز صانعی مصداق کامل شعر سعدی بود «همه گویند ولی گفته سعدی دگر است» تنها دبیر شهر تبریز که به همراه همسر فرهیخته و دانش پروهش «سرکار خانم مرقاتی» و البته دوش به دوش – و نه به رسم آن روزها مرد در جلو و زن چند قدم عقب تر – تا لقمانيه می آمد و خانم مرقانی را تا دبیرستان شاهدخت همراهی می کرد تا دختران تراز اول اجتماعی تربیت کنند.... کلاس صانعی، وقتی برای حضور و غیاب و اتلاف زمان نداشت، دفتر نمره هم نداشت. اصلاً صحبت از نمره نبود. چیزی مثل آکادمی افلاطون بود.... می پرسید و نظری می خواست و همه را به بحث می کشید. برخلاف سایر دبیران دانشمند نبود و انباشت دانش ذهن از دانش آموزان نمی خواست، چرائی را رواج می داد، شک ایجاد می کرد، به تکاپو وا می داشت تا جواب چرائی ها پیدا شود و عقاید خبری و فرضیه های آماده نداشت و در پی تحمیل آن نبود، فکر کردن می آموخت نه فکر ارزوی افق های دور دست و نا ممکن در آن روزگار، را نه خود بلکه از زبان محصلین بیرون می کشید !

برابری دو جنسی. سهر کار و سرمایه از تولید. مفهوم ملت، نوع حکومت بمباران دانانگ فرق سوکارنو با سوهارتو! فرق موسی چومبه با لومومبا! علت جنگ بین نگودیم دیم و مادام نهرو با وینکنگ! و مسائلی از این دست. فرقی هم نداشت که عنوان کلاس تاریخ باشد یا جغرافیا یا حتی تدریس کتاب انقلاب سفید پهلوی دوم! یا درس دیگر، روش هایی بود و چاشنی صابر و معجز را به همراه داشت .

عاشق بود و هر چه وقت اضافی هم داشت! یک ساعت بعد از تعطیلی مدرسه همچنان می ماند و «انجمن ادبی» مدرسه را مدیریت می کرد. روز دیگر گروه هنری و تئاتر و روز دیگر روزنامه های دیواری ...

می گفت که از قدم زدن در خیابان شهناز مفید تر است !

پیشاهنگی و فوق برنامه را هم مدیریت می کرد و همه می دانستند که این همه بی پاداش مادی است....

سه سال حضور در کلاس او را چگونه می توان در چند صفحه شرح داد؟ سالها بعد که «پداگوژی» ماکارنکو را دیدم و نیسگیل کردم که هدیه ای برای استادم ببرم. با جسارت نوشتم: استاد نازنین در این اثر خود را ببینید!

جور استاد به زمهر پدر

جلیل خرم دین

با یک فلش بک به نوستالژی های دهه پنجاه، خود را در میان هیاهوی دانش آموزان دبیرستان لقمان در جوار ساختمان استانداری می بینم که در کلاس دهم- اول دبیرستان- ثبت نام کرده و در آن ازدحام وول می خورم!

با صدای زنگ مدرسه خودم را جم و جور می کنم. ناظم مدرسه- که مردی کوتاه قد و عینکی دودی به چشم دارد- از کریدور ساختمان بیرون می آید و با صدای بلندی می گوید: دوازدهمی ها روی خط ۱- یازدهمی ها روی خط ۲- و دهمی ها روی خط ۳

در عرض چند دقیقه صف ها ردیف می شوند. ناظم بعد از نیم ساعت نطق و سفارش ها، شاگردان را راهی کلاس می کند.

وارد کلاس می شوم و ته کلاس روی یک صندلی چوبی می نشینم و بقیه نیز صندلی ها را پر می کنند. نه مبصری هست و نه دبیری که کلاس از گفتگوهای همکلاسان جلوگیری کند. در این گیرو دار در کلاس باز می شود و معلمی ناشناخته با قدی متوسط و لاغر اندام و چشمانی ریز وارد کلاس می شود. به محض ورود یکی از همکلاسان صدای برپا می دهد. معلم در حالی که کتابی قطور در دست دارد، می گوید: بفرمایید متشکرم...

از شنیدن «متشکرم» دوزاریم می افتد که ایشان متفاوت اند از معلم های دوره متوسطه... در صندلی می نشیند و با نگاهی تیز و تبسمی ولرم می گوید: به سال تحصیلی دبیرستانی خوش آمدید.

دیگر هیچ شکی در متفاوت بودنش نمی کنم. قوس کمرم را تنظیم نموده و منتظر صحبت ایشان می شوم...

من صانعی هستم و امسال کتاب علوم اجتماعی را با هم می خوانیم... احساس سبکی می کنم... در ادامه صحبت هایشان از همکلاسی ها می خواهد که خودشان را معرفی کنند. از ردیف اول تا ردیف آخر بچه ها خود را معرفی می کنند. بدون حرف های تهدیدی و تعریفی از خود، از بچه ها می پرسد: کدام یک از شما جدای از کتابهای درسی، کتابهای دیگری خوانده است؟

لحظه ای کلاس در سکوت سرد می رود اما به یک بار یکی از همکلاسیها می گوید: آغا من...

آقای صانعی می پرسد: نام کتاب چی بود؟ و همکلاسی با اعتماد به نفس و غرور می گوید: ما الاغها!

بمب خنده بچه ها در فضای کلاس منفجر می شود و خنده ولرم ایشان و برگشت سکوت و شروع صحبت ایشان تا یک ساعت تمام هم راجع به موضوعات کتاب علوم اجتماعی و از همه مهمتر ناشنیده ها لابه لای

صحبت هایشان... در واقع ایشان ضمن تدریس موضوع کتاب بیشتر به اجتماع آن زمان با تمام اوصاف و ابعاد فهم و سطح فکر همکلاسی ها می پرداخت. گویی هدف ایشان تدریس موضوعات آبکی کتاب درس نبود و قصد مغلط گویی هم نداشتند. اما لپ و عصاره مطلب را قاشق قاشق مثل خوردن بستنی از دست ایشان می خوردیم. الباقیه اندک نامفهوم را بعدها فهمیدم! و صد البته هدف ایشان تنها توضیح و تفهیم موضوعات کتاب درسی نبود بلکه تربیت انسان به مفهوم اخصش بود. و حاصل آن گفته ها و تلاشها این شد که عده ای از همکلاسی ها تا سطح دکترا در رشته حقوق نایل شدند و قاضی ها و وکلایی که با امروزی ها متفاوت بودند. عده دیگری معلم، استاد دانشگاه، ناشر، کتابفروش و...

از جمله کارهای شاخصی ایشان تدریس در مناطق محروم است. در زمانی که شستن دست با صابون و مسواک زدن، حمام رفتن و... به ندرت بود. از همه مهمتر، فقر در همه زمینه های اجتماعی، فرهنگی و موجودیت الیگاریشی، خرافات و جهالت که در آن مقطع بیداد می کرد.

ساختارهای اقتصادی، بالاخص در بستر فئودالیسم بود. گرچه عده ای معتقدند که در این سرزمین شکل تکاملی نداشت و یا ناقص بود و سزارین شده!

یادم هست بارها از جنایات آمریکا در ویتنام و انفجار پایگاه «دانانک» توسط پارتیزان های دختر ویتنامی به تلخی صحبت می کردند. از اشغال الجزیره توسط فرانسه و یک قرن و نیم استعمار انگلیسی ها در هندوستان و غیره و غیره...

یک جلسه در کلاس ایشان از ما خواستند یک برگ از دفتر کنده و بدون این که نامی از خودتان بنویسید از من انتقاد کنید. تاکید می کردند که هر چه می خواهد دل تنگت بگوید و بنویسید...

القصد هدف صاحب سخن این نیست که در مورد آقای صانعی تعریف و تمجید شود که این نوع نه کار من است و نه در این مقال می گنجد. و چه بسا کسان دیگری که ایشان را نه بهتر از شاگردانشان می شناسد، کسل کند حال ایشان را.

از نوستالژی برمی گردم به یکی دو سال پیش که ایشان را در خیابان ملاقات نمودم. البته بعد از سه دهه... بعد از در آغوش کشیدن ها و حس و عطر و بوی همیشگی، از من خواستند که فلان روز و ساعت به منزلشان بروم. مشتاقانه پذیرفتم و در همان روز رفتم. بعد از صحبتی گسترده در باب های مختلف و جویای ناسیراب از حال و احوال همکلاسی ها، دوباره خواستند که هر از گاهی به دیدارشان بروم. و در ادامه این دیدارها گفتند که می خواهم کتاب هایم را اهدا کنم. فلان روز بیا و گلچینش بکنف که رفتم و انجام دادم.

عصر همان روز که می خواستم به خانه بازگردم، صحبت از موسیقی شد. از صحبت هایم متوجه شدند که دستی ناشی در نواختن دارم. سه تاری به من هدیه دادند که ۳۰ سال از ساختش گذشته بود. با کمال غرور و سرور پذیرفتم. اینک تداوم این دیدارها علی الدوام است و بدون قرار به ملاقاتشان می روم و از آنجایی که استاد کسالت مختصری دارند با اشتیاق و صادقانه حاضر به پرستاری از ایشان هستم...

سزاوار است که سخن با یاد چند جنتلمن معلم به سر آید: دکتر لطفعلی بنان، ادبیات فارسی- دکتر جلیل تجلیل، صنعت عروض- ادیب یغمایی، زبان انگلیسی- دکتر قائم مقامی، فلسفه و روانشناسی- رئیس دبیرستان آقای رضایی که جوانی و عمر گرانبهایشان را در تربیت جوانان دیروز هدیه دادند و براستی مادر طبیعت ایشان را معلم آفریده بود.

اردیبهشت ۹۷

دوست ارجمند، سرور گرامی جناب آقای قابل نژاد

با تشکر و سپاس از برنامه ی ادبی تدوینی جنابعالی در دولت منزل سرکار در اوایل آبان ماه ۱۳۹۵، وضع جسمانی بنده سراپا تقصیر بهمان ترتیب که آن شب ملاحظه فرمودید ادامه دارد! هر چه از خوب و بد شعری در حال بیماری و در رختخواب نوشته شده. اینجانب جوامع صنعتی جهان امروز را به تصویر کشیده ام تا چه قبول افتد و چه در نظر آید. حک و اصلاح سطر به سطر مرقومه را مجاز و مختار هستید.

قربان شما – پرویز صانعی
آبان ماه ۱۳۹۵

دریا دیر علم و ادب دونیاسی بیر سئل دیر آخیر
نه گوزل قیمت و فرصت وئرله بال و پره
آدی انسان دئیلن حاق لاری ناحق ائله مز
گر بویونجا توتالار قامتینی سیم و زره
من کلاس لاردا اگر انگیمی یوردوم اوتوز ایل
بو اومودلا کی ایقلیق یئنه بیر گون ثمره
خلق لر دردینی من جهل و خرافات دئمیشم
دوز یازیب، دوز دانیشیب جانیمی سالدیم خطره
نا مسلمان کی گئیپ دین لباسین قان دئیری
سایر انسانلاری «سوریه» کیمی دربه دره
داغیلیب دام –دوواری باشلارینا اود اله نیر
نه قدر دوزمه لی دیر بیر بئله ظلم و کدره؟
الی اللرده اوشاقلار هامی شیون ده دیلر
آیازیق باش گوتوروب داغ داشا کوه و کمره
باهالیق بیر پارا انسانلاری حسرت ده قویوب
سفره لرده نه پیلوو وار نه ده ات وار نه کره

قورموسان سردری ده بیر مدنیت اوجاغی
مدنیت اوجاغی چاتمادا دیر بار و بره
هاردا شاعیر تاپيسان ائوده ییغیرسان باشیوا
باخ بو «قابل نژاد» ین دورونه پروانه لره
نه گوزل لیگ، نه رفاقت یارانیر آیدان آیا
آفرین بیر بئله اندیشه و علم و هنره
گون به گون زواری آرتیر بو زیارت کده نین
دوستلوق عالمینی سن یئتیررسن ثمره
سن «مبین» کیمی انسانلاری تاپدین قورودون
ارج وئردین بو گوزل دوقتور صاحب نظره
ادبیندن ، قلمیندن ائله بیر یاغ دیر آخیر
گوون «همراز» کیمی فرزاده و فرزانه لره
گئجه– گوندوز هله ده دفتر و دیوان یارادیر
گووه نیر ائل اوبامیز بیر بئله سرمایه لره
کیمسه قیمت وئرله لر علم و ادب ساحه سینه
خادم ملک وطن زحمتی گئتمه ز هدره

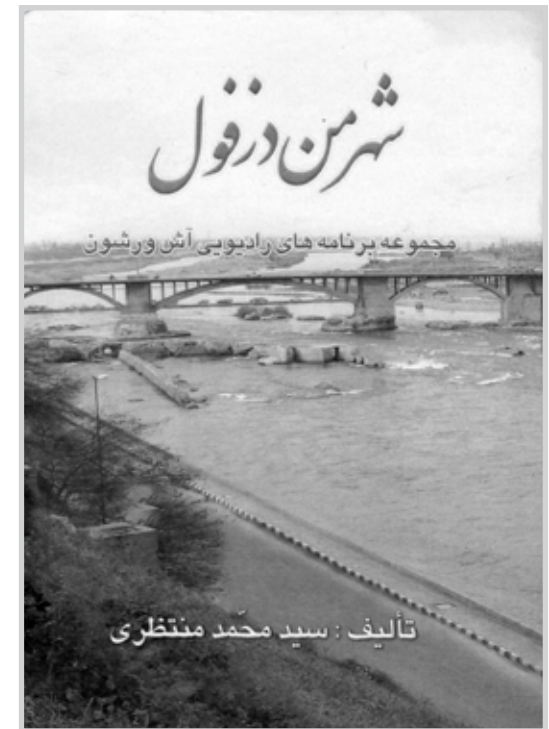
دوزموسن دوز هله پیس گونلرین عومرو آز اولار
یئته سن بیر گون اولار نقل و نبات و شکره
بوم توکور هئچ بیر اوتانمیر کی بو انسان دیر اولور
لغن و نفرین اولا بین الملل خرتو خره
آلاچرپودو، دومانلیق هله چادیر دایاشیر
نئيله سین یوخدو دئییه دردلرینی بیر نفره
او عدالت، او کرامت گوره سن هاردا قالیب
دی گوروم کیم یئتیشیر حق و حقوق بشره؟
نه بیله یدیک کی جهالت یوکو بیر گون آییلا
گون گندر آی دولانار حاکم اولار بحر و بره
قاچا قاجدی هامی انسان گئجه– گوندوز چالیشیر
هانی فرصت چیخا ایشدن گنده بیر گون سفره؟
بو قدر جنگ و جدل دونیانی توتמוש نه اوچون
جنگ قدرت نه یامان رحم ائله میر خشک و تره
نه تمدن دی؟ نه تکنیک؟ بیز اونو ایسته میریک
بوتون انسانلاری سالمیش نه یامان درد سره
اقتصاد دعواسی هر گون یئنی بحران یارادیر
چالشاق صلح و صفا دوشمه یه بددن بتره!
آمریکا، انگلیس، روس نیه سردارلیق ائدیر؟
من بو حیوان لاری چوخ اوخشادیرام گاه نره
شاهی سالدیق یولا گئت بیرده دولانما بو یثره
دینیمیز دونگه بوروقدان نه گوزل چیخدی بره
روزگاردان نجه آیدین نه گوزل درس آلینیر
قوربانام من بو آییق لیق یارادان کله لره
داهی بوندان سونرا انسانلاری اویدورماق اولار؟
هر کاغاذ هر قلم امکان یارادیر خلق لره

آنا دیلده اوخویوب یازماغی اویره نمه میشیک
نه قدر دوزمه لی بییک بیر بئله ظلم و کدره؟
گوره سن ناجی عالم یوبانیب هاردا قالیب
کله سامان وئرله عالمده بوتون توده لره
هامی یولدانش، هامی قارداش بو زامان اولمالی دیر
صلح له سون قویولا توپ و توفنگ و تبره
رختخوابدان یازیرام دوستوما « قابل نژاد»
ایری– دوز یازمالاری بیر جوهره سالسین تهره.

ایضاح لار:

گیومه ایچینده اولان شخصیت لر بونلاردان عیبارت
دیرلر:

۱. مبین: دوقتور سید محمد حسین مبین «شیمشک» تبریزی حکیم و شاعیر. بیر نئچه ایل بوندان اول بو داهی انسانا «ایران جذامی لرینین آتاسی» لقب وئرلمیش دیر. بو اولو انسانا حورمتلی دوستوم قابل نژاد یادنامه ترتیب وئرمک ده دیر.
۲. همراز: تانینمیش یازیچی، ادبیات شوناس و چاغداش تاریخچی. اونون بو گونه کیمی ۵۰۰ دن زیاده کیچیک– بویوک یازیسی ایراندان سووای یاخین اولکه لرده ده نشر اولونموشدور. رضا همراز حال حاضریده «غروب» درگی سینین باش یازاری دیر. اونون بیر نئچه کیتابین دا گورموشوک.
۳. قابل نژاد: «حکیم» تخلص ائدن حورمتلی محمد حسین قابل نژاد، سردری معارف پرورلریندن. «سردری مدنیت اوجاغی» نین رئیس. بو نزاکتلی انسانین نئچه جلد ده نشر اولونموش کیتابی واردير.

یک استاد!

استاد پرویز صانعی حق استادی بر گردن ما داشته اند. به هنگام تالیف این کتاب نیز از راهنمایی هایشان بی بهره نبوده ام. گاهی اوقات بحث هایی نیز با هم داشتیم. او پدرا نه دستگیرمان بود و ما را تشویق می نمود. چه مرارت ها که در شهر ما ندید! اما هیچ گاه خم به ابرو نیاورد. به عنوان یک شاگرد خدمات فرهنگی اش را ارج می نهیم.

سید محمد منتظری

به دوست محترم پرویز صانعی

داود مثمر «عاصی مراغه ای»

ذهن هاتان دوستان خالی کنید
قال بگذارید و دل حالی کنید
مشت من بسته است بازش می کنم
قلبتان باز است نازش می کنم
تیشه بردارید، جان یاری کنید
عشق را در سینه ججاری کنید
ذهن خالی قالی صد رنگ توست
دار مینیا توری از فرهنگ توست
حال تو از جان تو خالی مباد
قالی عشق است آن قالی مباد
حیف باشد حال را قالی کنی
در شب اسفار حمالی کنی
غبطه میورزم به شیرنگان دوست
دوست دارم هر که شیرنگان اوست
دوست دارم هر که آنالین شب است
درد دارد تا سحر که در تب است
دوستان آهنگ شب دارد دلم
التهاب صبح لب دارد دلم
من زمانم بی زمانی می کند
من مکانم بی مکانی می کند
بو لهب ها از دلم کوچیده اند
عنکبوتین خانه ها برجیده اند
من پر معراج می خواهد دلم
دم به دم تاراج می خواهد دلم

تلگرام جان من دف میزند
نه، دلم دف میزند کف میزند
جان من رقص سلیمانی گرفت
زخمه سازم ره فانی گرفت
خواب رویاهای من آغاز شد
یک مُثل با روح در پرواز شد
مرده بودم با تن رنجور خویش
تا قیام دیگری در گور خویش
من گل سهراب را بوئیده ام
ذهن باغ آب را بوئیده ام
بیدلم عطر شقایق زاده است
مولویم صبح هق هق زاده است
من محمد چیده ام در جان خویش
عشق او بوئیده ام در جان خویش
شارژ می خواهد موبایل جان تو
نصر می خواهد دم احسان تو
ساز دل را زخمه یاسین بزن
جان فرهادم دم از شیرین بزن
غنچه شکوی الغریم باز شو
لاله سرخ حجیم باز شو
دل سفارتخانه آئینه هاست
مصدر ویزای این آئینه هاست
جمع باش و جمعه کن در خانقاه
با جماعت سجده کن پیش اله
ای جماعت خانه درویشی ام
زخم های زخمه بی خویشی ام
شوق دارم شوق الرحمن تو
ذوق دارم صد نفس قربان تو
تارهای عنکبوتی پاره کن
عادت ذهن عبادت چاره کن
لحظه هر روزتان نوروز باد
ای جوانان عیدتان پیروز باد
ربنا را هر سحر نجوا کنید
عُرس را در جانتان برپا کنید
داستان زندگی ها زنده باد

دانه فرخندگی فرخنده باد
چون شما من هم جوان بودم یکی
غافل از جان و دل و تن اندکی
با هووی ذهن صحبت داشتم
عقل جزوی بی نهایت داشتم
روح من در قبضه کنعان من
از خرد بگسسته نوحستان من
دل که ناموسی زجمهوریت است
پاسدار مرزهای غیرت است
سجده کن دل را که قاموس شماس
مسجد پهلوی ناموس شماس
مسجد ما چار نُم الدّار ماست
سینه ما سَتَری از ستّار ماست
درد دارم از غم اندیشه ها
از غم اندیشه بی ریشه ها
تک درخت عشق جان را ریشه اند
زنده اند اما همه بی ریشه اند
شعر میگویند و فتوا میدهند
بر سر اشعار خود پا مینهند
دیده ام این قوم و دانشمندان
چائی بی شکر و بی قندشان
آنچه با تو اسم اعظم کرده است
قوری شعر تو را دم کرده است
استکانی هدیه کن نیسگیلشان
وا رهان از هرچه قال و قیلشان
گوششان اِنّا فَتَحنا را بخوان
سِرّ مرغک های دریا را بخوان
طالبند این قوم ره گم کرده اند
وارثند این قوم شه گم کرده اند
مولوی را گو شهنشاهی کند
شمس را گو مار را ماهی کند
خاک آدم گلشن رازش کند
قطره رازی خاک را نازش کند
آه را این قوم آهو می کنند
خار را دیدم گل هو می کنند

هویشان با هایشان هِی میزند
ذوق در تصنیفشان نی می زند
نور می خیزد ز خرمگاهشان
آتش زرتشت دارد آهشان
نرگسانشان کار دل خوش می کنند
در اجاق صبر آتش می کنند
هر یکی فانوسی از دریای شب
هر یک اقیانوسی از ماوای شب
غَمزۀ سبز کریشنائی من
کُشت هر که عمّه و دائی من
شاعری آهنگ شب خیزی نکرد
یک پیاز و گوشت در دیزی نکرد
آفرین بر بیدل و سهراب ها
آفرین بر احمد و محراب ها
عصر بیدل دوره میناگری است
کوره شعر و غزل با زرگری است
گوشوار دختران شعر او
طلعت صد خانقاه پر ز هو
با مضامینی ز کوی مثنوی
با تجلّائی ز زلف مولوی
آن چنان مَشاطگی سهراب کرد
مرغ نیما تخم در تالاب کرد
یوش بلدرچین بزاد و ساده زاد
مرغ کاشی کبک با قلاده زاد
در غزل بیدل قلاووزی کند
بیت بیتش را زر اندوزی کند
سبک هندی ترمه می بافد زنش
نور می باشد سخن از روزنش
سبک هندی خانه زاد همسرش
زن معمّا میشود با شوهرش
قوت سبک هندی ما مانده است
ای برادر، خواهرم، یک عائده است
سبک هندی هر نفس آبستن است
زایمانش عیسی جان و تن است
سبک هندی و عراقی ملتقی است

هر دو عذرائی و هر دو وامقی است
باغ نسربنم شکوفه کرده است
گاو من میل علوفه کرده است
آی ای طاهائیان اطلسی
بانگتان کو مُردَم از دلواپسی
آن حریر جاری خون سرخ بود
رود سلولهای مأذون سرخ بود
شور پستانهای گلها نبضشان
رنگ میزد دست بسط و قبضشان
آی بنازم هر چه انگشتان عشق
میتراود چشمه از مُشتان عشق
شاعران گل چیده از مرآت صبح
لولیان جان شسته در نیات صبح
صبح جاویدان ز یارب یارب است
رقص شورستان ز ضرب مضرب است
شور یعنی جان و بستانش کنی
شور یعنی جان و بستانش کنی
جان بیات تُرک میخواهد دلش
ماکیانش کُرک میخواهد دلش
دشت دل از شلیه دشتی پر است
چله دارد نوحیان، کشتی پر است
با یکی مضراب محزون میشوند
زخمه هاشان زخم موزون میشوند
نور مهتاب است در فانوسشان
ذکر میفرماید اقیانوسشان
بیدلان سرمست آواز خوشند
بالهانشان در سرود دِلکشند
بوسعید جان، رباعی خوانشان
طلبله عطار در سامانشان
یک کاست اشک شجریانی دهید
کاسه ای تحریر عُریانی دهید
من دلم میلرزد از آوای او
میشوم لاهوتی هیهای او
آی، ای دلها اهورائی شوید
بشکنید اصنام و هورائی شوید

با زبور عشق داوود آمده است
بوی داوودی موعود آمده است
هر که داوودی است او اهل طرب
هر که مزموری است نایش منتخب
با مزامیرش سماعی میشوند
موج اطرابش شعاعی میشوند
ای جبال ای طبر رقص هو کنید
خانه دل را به هو جارو کنید
جان من در قبضه الله شو
خاطری خوش دار و خاطر خواه شو
بوی تسلیم تو عطر عنبر است
آی برچین دسته ای سوسنبر است
ای ندامتها در دل وا کنید
گریه های خلوتم آوا کنید
نَدَم غسل ارتماسی کردن است
سَلَم هم کار حماسی کردن است
نَدَم میآرد تُب الله را
توبه می بخشد برایت راه را
خنده دارد راهراه مستقیم
گریه دارد راه کج گردد عقیم
از دوئی گردی رها در راه راست
سَلَم، سالم سازی این راههاست
راه آسفالت است راه صالحان
لیک بی راهه است راه طالحان
تو طلب بر صالحان بر، ای رفیق
صالحان اهل صلاحند ای شفیق
صالح و طالع متاع دین توست
صلح دیگ شادی و ته چین توست
کپکشان تو شرابی میشود
آب رویاهات آبی میشود
نردبانی ساختی شش پله ای
تا که پهلوی تو باشد چله ای
عشق من ای مرد یسنائی من
ای ندای شکرین نائی من
آی درویشان سپنتائی شدید

آی بی خویشان شما نائی شدید
یک وضو امشا سپندانی کنید
بلکه تسبیح مسلمانی کنید
آی ای نیلوفران در رکوع
معبد لوتوسیان سدّ جوع
تشنه است این ماهی یاقوتتان
در قنوتم جرعه ای از قوتتان
دل زبغدادیش هر دم سجده کرد
آفرین بر دل چه نم نم سجده کرد
هوش ما عطر شقایق زاده است
عشق ما طوفان و قایق زاده است
بوسه میخواهد دل شبگرد ما
غنچه میزاید شبان ورد ما
آی ای آبستن شب بوی جان
کودکم ای کودک بی مکتبم
(یاد ده ما را سخنهای دقیق)
در غزل بیدل خدایی کرد و رفت
اَوّبی بشنید داوود جَمَل
بیدل ما دل به لیلی داده بود
او که در آئینه در هم سوخته است
چون عراقی گفت در غم سوختیم
شاعران فرهنگ سازی می کنند
شعرشان اسپند آدم هایشان
دور کرسی هایمان یادش بخیر
غم فقط یک توپ والیبال بود
کودکیهامان دریغ از ما نکرد
یک بلوغ از ما تجلّی کرده بود
دیگر اندیشی ما آغاز شد
مرغ شیطان در جوانی لانه کرد
من در اقلیم جوانی گم شدم
ارمغان چیست ای از ما نهان
از کجا آموختی این مذهبم
معنی اشیا بینیم ای فریق
رقص در کوه جدایی کرد و رفت
کعبه خالی کرد از هر چه هُبَل

در حریم بیدِ مجنون، زاده بود
در حرم رفته است و محرم سوخته است
(در حرم رفتیم و محرم سوختیم)
نازها بر ضد نازی می کنند
منقلی دارند در دم هایشان
خاطرات پایمان یادش بخیر
دست و بازو هایمان با حال بود
جای کرسیِ جوانی جا نکرد
آرزوی یلّی یلّی کرده بود
ذهن پرواز هوس پر راز شد
شمعی روشن مرا پروانه کرد
در ضمیر هو، هما و هُم شدم
در قمار عشق اوّل باختم
یک نگاه آنّت جانم را بسوخت
نیم روزی در غلاف مثنوی
گم شدم در یک شکاف تنگ تنگ
آه ای جان، من شدم تسلیم تو
او مرا درخانه زیرانداز کرد
طوطی من ای پرستوی دلم
سرو من آزاد کن روح مرا
آب سردی شد در آتش گرم من
یک مخالف شد موافق با دلم
نطفه نی در سراغ مادگی
ساکن شهر حنا بندان شدم
یک بلوغ سرخ آشناک بود
شاعر تشویشی تشویق خام
این همه ناشی ز کم فرهنگی است
شاعری از دسته مأجوریان
مصرعی میساخت در تعبیر آب
شاعری هم یک سید نفرین به دوش
باختم تا شهر جان را ساختم
خس شدم تا خانمانم را بسوخت
حمله آغازید قبض معنوی
مرغ جان شد شاهد میدان جنگ
ای بساط بسط من جاجیم تو

گوشه ای ننشسته خود پرواز کرد
تو که می بینی هیاهوی دلم
جان من فریاد زن نوح مرا
بُرد سرما باغ کاشِ گرم من
ر سوختن تا ساختن شد حاصلم
مادگی ها در پی آمادگی
در خیال وسوسه خندان شدم
میزدم شلاق ها سفاک بود
خوش درخشیده است در قول عوام
داستان رومی و آن زنگی است
از نگاه خشکسال حوریان
تا شبانگه منجمد در آفتاب
روز و شب در ذهن با جوش و خروش
کوزه ای از معصیت بر دوش جان
شاعری بر شاعری تیر خلاص
شاعری هم در جناس وسوسه
شاعری دیگر نصیحتگر شده
آی باران خوب شد باریدن
آی باران رحمه للعالمین
گریه میکردند چشم لاله ها
چترها بستیم تا آنی شدیم
ابرها ای ابرهای حامله
آن گیاهان عطشناکیم ما
در عبور بام حسرت های ما
لانه کن در دشت های هویمان
ابرها گاهی هم آغوش همند
کودکان راشیر باران میدهند
تا بروید زلف های سنبل
ابرهای مُزدوَج در آسمان
چاههاتان شنیم زمزم شده
کوه ها بیدار استقبالتان
میکند زهرآبه ها را نوش جان
میزند تا نشکند رسم قصاص
گسترانیده پلاس وسوسه
مس ندیده دوستان زرگر شده

خوب شد با عطسه ای زائیدنت
خنده این سبز پوشان زمین
ناله میگفتند این بزغاله ها
زیر باران رفته بارانی شدیم
سجده های شکر ما را نافله
نسل ماهیهای در خاکیم ما
خنده زن بر روی علت های ما
شانه کن ابریشم گیسویمان
التزام دستهای ملزمند
دشت را پستانک جان میدهند
پیرهن ها خط خطی و گل گلی
سطل ما را پر کنید از یک گمان
طشت های ما پر از شنیم شده
دشتها چشم انتظار بالتان
بیرق تجلیل در دستان صبح
شاعری هم ذهن خود را داغ کرد
شاعری از درد و رنجش نوحه کرد
شاعری مردم فریبی می کند
شاعری خار تعصّب می خورد
اینهمه از جرگه لا یعلمون
شاعری تسبیح هجی می شمرد
تن تنن تن تن تنن گفتم نشد
من دندیم کی اومموشام او بیلمدی
ای هِجائی ها هِجا کمتر کنید
شاعری ابریشمش کرباس شد
تو دلم الله اکبر میزدم
مادرم یک دیو دیگر زاده بود
پر ز اژدر بود کوی قوی تن
دل اسیر پنجه شاهین شده
یک نگاه از چهره حوریش کرد
(سالها آواز من آلوده بود)
سالدی بیر بارماقلاریلا کوتجی یه
می زهد شیر گل از پستان صبح
شاعری صد قحبه استقراغ کرد
ابهلی شعر خدا سر لوحه کرد

شعرش احساس غریبی می کند
یونجه باغ تفاخر می چرد
صف کشیده در صف لا یسّعون
شاعری هم در هجای جهل مُرد
مصرعی را هرچه من سفتم نشد
بی یثره من توموشام او بیلمدی
مثل حافظ شعرها را تر کنید
نان و رزقش جمله حق الناس شد
دیو را از پشت خنجر میزد
کله ام یک قوی بی در زاده بود
از ددان میکرد رم آهوی تن
جان من الموت صباّحین شده
حمله ای از جنس تیموریش کرد
(عشق سرگردان من بیهوده بود)
دوشدو بیرکلمه هجّادَن هوتجی یه
من شراب لن ترانی خواستم
مطربان در جان من دف میزنند
قطره تاکی سکوتَم را شکست
من سه گاه راه میزد هر رگم
یا محوّل می شنیدم از درون
روزی امروز ابیاتی است چند
کوزه انگور من پر شد ز دوست
بند یک انگشت من صد دفتر است
قطب جان هر دم ولایت می کند
من تلاوت می کنم قرآن عشق
آی ای چوب ادب، حنّانه شو
ما گل سرخ نجابت میخریم
ای کدامین نهانم خوش بِزی
کودک فرقان من بابا شدی
من که فرزند تو بودم سالها
تذکره می خواندم از عطار شب
ناصر خسرو قبادی می شدم
من امام شهر را هم دیده ام
از تو اکسیر جوانی خواستم
ریتَم هستی های من کف میزنند

طاق ابروئی قنوتَم را شکست
گوشه ای دلخواه میزد هر رگم
یا مقلّب می سرودند از قرون
روزی فردایمان یک حبه قند
در گِل صلصال من هم بوی اوست
خط خطی هایش خط پیغمبر است
خیل آدم را هدایت می کند
من حلاوت می چشم از آن عشق
خانه جارو کرده صاحب خانه شو
خون تلقین شهادت میخریم
کولی سرو چمانم خوش بِزی
طاهر عریان من بابا شدی
می سرودم قصه ابدالها
اولیائی می شدم در تاب و تب
من قتیل بی سوادِی می شدم
صاحبان بحر را بوسیده ام
در رف چشمان من گنجینه هاست
کیستم من یک نگاه هیچ هیچ
ساکن شهر گلابی هاستم
گر فشاری زنگ دل پیدا شوم
میشوم من مات شطرنج رُخت
یک جرّقه می زند از برق تو
مثل مجنونی به آهنگت خوشم
قُمری جانم قمر از من مخواه
اوحدی در شصت سال آتش گرفت
(شهریارم طبع دلکش داشته است)
شهریارا دعوتی دیگر بده
دوشمینی چاغریلمامیش مهمان کیمی
أما هر یُرده تملّق دَن ده قاچ
او سنه تسلیم له سلطان سسله نر
اِسْتَطَعْتُ آیه سی معراج ائدر
قوی گوورسین سنده احمد باغچاسی
عشق تفسیر قناری می کند
عشق تعبیر نبات اخضری است
در نگاه گرم من آئینه هاست

یک تماشاخانه دارم پیچ پیچ
یک پلاک کوی آبی هاستم
چشم من بنواز تا شیدا شوم
آه پیدا می کنم گنج رُخت
روزی وا می شود از شرق تو
لیلی من بر دل تنگت خوشم
(مثمر)م اما ثمر از من مخواه
صد پلاس انداخت تا مفرش گرفت
(وقت مهمانان خود خوش داشته است)
شمس جان را خلعتی دیگر بده
سایما رفتار ائيله بیر سلطان کیمی
قوی گنده سایما تعلق دَن ده قاچ
کار قولاقلار ایچره قرآن سسله نر
عشق اوزون عاشق لره حراج ائدر
اثل دئسین طوبی محمد باغچاسی
صبح را با دوست جاری می کند
عشق تفسیر نبات دلبری است
عشق را با عقل سودا کرده اند
من قطار عشق را جارو زدم
عشق فرزند تمیزیهای ماست
عشق گاهی مسح مریم می کند
عشق قتلی کرده غم را کشته است
عشق نای عشق را ببریده است
فلسفه با تو چراها می کند
فلسفه جان را مکدر می کند
فلسفه تن را تجارت می کند
فلسفه من های شام قالی است
عشق بانوی عدالت های ماست
فلسفه بار تعصب می کشد
فلسفه چشم دوبین و لوچ ما
عشق بنیان محبت های ماست
عشق با جان تو هم خون می شود
یک نفر با عشق من تن می زند
عشق را دور تسلسل خوش بود
مولوی را گو شهنشاهی کند

عقل را از عشق پیدا کرده اند
قایق صبحانه را پارو زدم
عشق پاکی و عزیزی های ماست
یک مسیح از تو فراهم می کند
عشق بر خون یکی آغشته است
او چرای فلسفه ببریده است
فلسفه با جان مراها می کند
عشق را از جان و دل در میکند
عشق بر مستی قناعت می کند
عشق الماس دل مثقالی است
فلسفه ذهن ملالت های ماست
فلسفه خار تعصب می کشد
فلسفه یک ادّعای پوچ ما
عشق سلطان موّدت های ماست
عشق بر عشق تو مفتون می شود
یک نفر خنجر به سوسن می زند
فلسفه زین دورها ناخوش بود
شمس را گو مار را ماهی کند
(مولوی دل را به عشق شمس باخت)
(نی همین بر طبع مُلّا، آفرین)
(چشم از این رویای خوش وا می کنیم)
(شاهنامه طیل ما و کوس ماست)
(در نی خلقت خدا تا در دمید)
شهریارا من کُدم با تو یکی است
من اورک حیدربادان اوزمرم
من سهندیم ده فضولی اوغلویم
او منه شربت بو یول قابدان وئریب
من فضولی مکتبینه اوزموشم
من باریشدیم اول باریشمازلارینن
من اوقیشلاردان یاراتدیم یازلاری
من باریشدیم هر نه وار اضداد ایله
دوستلارینان من مروّت ساخالدیم
او اوزون وئردی منیله بیر یثره
من مخالف دَن موافق بسله دیم
وورما شیطانی شیشر پورسوخ کیمی

سنده بیر شمشیر گرک هی هی دییه
 (وینهمه دیوان به نام شمس ساخت)
 (آفرین بر شمس، مُلا آفرین)
 (عشق را با عقل سودا می کنیم)
 (مثنوی چنگ و نی و ناقوس ماست)
 (نیز نی نالان تر از مُلا که دید)
 این که میدانم خودم با تو یکی است
 من بالام، هر قاب قاجاغا سوزمرم
 کله قندیم ده فضولی اوغلو یام
 کتفله نیبدر کتفلی لول قابدان وثریب
 من نسیمی تک پتکدن سوزموشم
 اول تومورجوقلارینن، یازلارینن
 من او یاتدیم او یغودان دانقازلاری
 من عدالت قوردوم استمداد ایله
 دوشمنیمله چوخلو حرمت ساخلادیم
 سامانی تو کدو دنبله بیر یِتره
 اونجه اوز شیطانیمی من سسله دیم
 قیناسان هر دم ایشر پورسوخ کیمی
 الله اخطاری دووه ای ای دییه
 روح من تبخیر شد باز از تنم
 لحظه ام سُر خورد در باغ تنت
 یک گسل لرزید در ابعاد دل
 زیر آوار تنت مدفون شدم
 عشق پنهان گشت در اسطوره ها
 من تو را زائیدم ای همزاد من
 آی حوای شراب خُم من
 آه حوّا ای زن تقدیس من
 تو لب شکر فشانی داشتی
 زلف افشاندی فریبائی شدی
 منکه زانو میزدم بر سایه ات
 گریه می کردم برایت سالها
 آیه می خواندم زانجیل مسیح
 تو به من گفتی که کوثر میدهم
 من به تو گفتم تو را سر مینهم
 شاعری امّ الحیاتش مرده است

شاعری بیگانه با باد صبا
 شاعری کارش رفوی زخم ها
 یک کفن شد آبی پیراهنم
 خاطرم گل کرد در پیراهنت
 می شنیدم ناله و فریاد دل
 سیبکی خوردم عجب مغبون شدم
 سوره ای پنهان میان سوره ها
 صید من کردی تو ای صیاد من
 آی ای اکسیر آب ذوالفئن
 ای همه تعریس من تلپیس من
 از پری بالان نشانی داشتی
 شُهرهٔ آفاق زیبائی شدی
 بودم آخر بهترین همسایه ات
 در شبستان شب شِوَالها
 وصل من بودی تو ای جار الملیح
 ساغری از جنس اطهر میدهم
 امتداد شبنم تر میدهم
 سبزه و باغ و نباتش مرده است
 شاعری با لاله ها دیر آشنا
 شاعری در طرف کوی آخم ها
 شاعری شد کوله بر در پشت کوه
 شاعری دیدم نظامی زاده ای
 شاعری هم بذر پاش ذوق داشت
 کلمه میسازد حروف شهر شعر
 شعرهای شاعران انگوری اند
 با غزل غوره پزانی خوش کنند
 خوشه هاشان یک رباعی یک غزل
 گاه حواهایشان مریم شده
 با قلمهایشان عروسی می کنند
 دست دلهاشان جوانی میکنند
 مسجد جانشان سحر فواره ای
 با خدای مهربان و پاکشان
 شاعرانی کعبه در دل ساختند
 احمدی در مثنوی پیدا شده
 سیب سرخ گونه گل دختران

مثنویش گوهر دُر دانگی
 من یتدیم اول زعفرانلی شعر دن
 مثنویت خوانده سودایی شدم
 کوله بارش طبلهٔ عصر شکوه
 کوله بارش سم شب در جاده ای
 در فصول عشق بذر شوق کاشت
 عشق جاری می شود در نهر شعر
 غوره ها کندویشان، زنبوری اند
 سبز تاکستانشان دلکش کنند
 در هم آغوشی بانوی ازل
 عیسی جانها به هم محرم شده
 با غزلها دیده بوسی می کنند
 صبحها کفتر پرانی می کنند
 سر بی صحرایشان مه پاره ای
 عشق می ورزند با ادراکشان
 شاعرانی عمر خود را باختند
 نیمهٔ سیب سخن صفرا شده
 شعر مریم شعر حوّا شعر جان
 بوی حلواهای صبح خانگی
 شعریمه جان گلدی جانلی شعر دن
 شیره بودم، پخته حلوایی شدم
 آی ای شیرین شیرینهای من
 خانه ات آباد، آبادی شدم
 این تو بودی بیدل دنیای شعر
 پرّ و بالم شوق پروازش گرفت
 با تو من عقد اخوّت بسته ام
 از مجاز، سوی حقیقت پل زدی
 شعر (طغیان ترانه) مال توست
 شعر تو در مثنوی فریاد شد
 عشق معراج سعادت‌های ماست
 (مهربانی محض معصومیت است)
 مهربانی یک دعای بی صداست
 مهربانی در زمستان برف ماست
 مهربانی کن جدل فرهنگ نیست
 من ز فرهنگ خشونت عاریم

شاعران فرهنگ سازی می کنند
 هیچ مهری در دسر خیزی نکرد
 مهربانان بذر پاش شادی اند
 هر زمانی مهربانی زنده باد
 ای اذان صبح آذین های من
 کومه بودم قصر آزادی شدم
 ای شهید قصر استغناي شعر
 سینه ام از ذوق آوازش گرفت
 بسته ام اما چه راحت بسته ام
 آفرین با سوت جنت گل زدی
 مثنوی شعر زمانه مال توست
 صید شد تسلیم یک صیاد شد
 عشق تمجید عبادت‌های ماست
 مهربانی عین مخدومیت است
 مهربانی رُبّای پر خداست
 مهربانی از نگاه ژرف ماست
 در جدل گفتن غزل فرهنگ نیست
 من بلندین منصب دلداریم
 از جدل ها بی نیازی می کنند
 مهربانی فتنه انگیزی نکرد
 مهربانان تشنهٔ آزادی اند
 مهربانی در جهان زاینده باد
 ذات ما برف سپید پاک ماست
 کشمش شیرین ما در تاک ماست
 رُبّنا محفوظ دار این خاک را
 خوار گردان دشمن سفاک را
 امتداد رُبّنائی هایمان
 اتصال در فنائی هایمان
 شیفته جانان، تحرّی خواهند
 با جلیّی ها که در آرامشند
 یک غریزه امتداد آغاز کرد
 شاخه مو عاشق انگور شد
 مرغکی پشت تلفظ لانه کرد
 بدرقه کردم افول مشتری
 تا صمیمیت ز چشمم گریه کرد

زندگی فصل قشنگ هستی است
زندگی یعنی گلی وا میشود
زندگی گل‌های باغ انفیه است
زندگی درد من و درمان من
زندگی صبر است و ایوبی شدن
زندگی یک یوسف و یعقوب بود
آی ای زندانیان زندگی
نسل بنیامین و از مادر یکی
زندگی شامی سیاست می کند
کار آن سوداگران هم زندگی است
زندگی تالار رُز تالار پُر
زندگی یک رستوران شیک و پیک
زندگی گاهی حجامت میکند
من کدامین زندگی را کرده ام
داستانی در ورای ابرها
زندگی گنجی است در جان شرف
آمد و چادر زد و برچید و رفت
زندگی تقویم را کردن پلشت
زندگی سرحالی و سرمستی است
یک جزیره پر ز حوا می شود
زندگی شعر و ردیف و قافیه است
زندگی روئیده در عرفان من
زندگی سنگ و گون کوبی شدن
زندگی نسلی پر از آشوب بود
آی ای ارواح نسل بردگی
کمترین آغاز عصر زیرکی
زندگی روزی ریاست می کند
کار از ما بهتران هم زندگی است
زندگی تالاری از مرغ و خُروز
زندگی دم خور شدن با یک شریک
زندگی غسل جنابت می کند
من کدامین داستان پرورده ام
داستانی در کمین صبرها
زندگی گنجی است در کوی هدف.

شاعری دگمه ی فلوتش باز شد
شاعری یک چلچله آواز خواند
شاعری هم دفتری مشهد نوشت
شاعری کرب بلا آذوقه کرد
آی مردم یک سند گل گون شده
جا عوض کرده شقایق های ما
شاعری کوچ صباوت های ماست
شاعری در یک تعصب خون گریست
شاعری در سطح آغل تخم کرد
حیض می بیند شعور زندگی
زندگی شعر شلوغ ما شده
یا کریم زندگی بی لانه است
زندگی بُعد درخت کاج شد
زندگی آواز مدفون بم است
زندگی شعر بلند سر پُل است
شاعران صبح ظفر افراشتند
شاعری رنج و مرارتهای ماست
دختر خورشید را هُل می کند
پرده راز قنوتش باز شد
شاعری یک حج را در ساز خواند
شاعری شعری به حدّ قد نوشت
شاعری هم کربلا آذوقه کرد
حجله تاریخمان دلخون شده
عشق نوشیده دقایق های ما
شاعری داروی آفتهای ماست
از تعفن فکر او مغبون گریست
شاعری هم شعر ما را شخم کرد
زهره می زاید حضور زندگی
زندگی درد بلوغ ما شده
قمر ی ایوان ما بی خانه است
عالمی هم با زنش سراج شد
زندگی در زلزله پشتش خم است
مثنوی باغهای پر گل است
شاعری آنجا تکامل دید و رفت
زندگی یک اسپک بی بازگشت

آی فانوس تمنایم بسوز
گنج محراب تو دور از دست بود
من ندانستم چه گفתי موسیا
شطح و تامات مرا در دل مگیر
میتپم من از تپیدن های دل
(موسیا آداب دانان دیگرند)
روح شاعر بندر الهام اوست
شاعران پروانه صادر می کنند
شاعران اشرافی اشرافی اند
شاعران در باغ اناری می شوند
شاعری در قعر احساس من است
اقتدای من به کوس مولوی است
من غزلها را به الماس خیال
ما تمام زندگی را باختیم
در جوانی بال بالک خورده ام
بال پرواز سهیل است و سهاست
چنگ الی الله در بارم زدند
سود دادم تا فراسودم دهند
ای رگ شمع تجلایم بسوز
سجده افتادم که سجده مست بود
من شُبان شطح مفتّم موسیا
من اسیر بو یکی زان بی نظیر
می پرم من از بریدن های دل
موسیا جان شبانان بر درند
آبشار مویه خوش نام اوست
شاعران دردانه صادر می کنند
شاعران در خان عرفان ساقی اند
شاعران در شب قناری می شوند
شاعری جلاد خناس من است
بر عصای آبنوس مولوی است
میتراشم تا کنم پاس خیال
ما حمام زندگی را ساختیم
شاعران باغ هنر را کاشتند
شعر آئین محبتهای ماست
شعر در باغ هنر گل می کند

زود زنبیل سفر برداشتم
جاده ای هم شد تهی از کودکی
شاعری در کوچه سوسو زد به من
دست من فانوس استقلال بود
در سکوتی مبهم از تقدیر ها
پلک لحظه میزد از باد یسار
چت چت از صبح جوانی میرسید
صبح تفسیر تمام آیه هاست
ذهن در ظاهر کلافه گیج شد
تا صدفهای خیالم پوچ بود
از نفس افتاد آب خستگی
یا کریم کودکی پرواز کرد
من شدم یاهوی اسپید هوا
یک طبیعت فرصت پرواز کرد
کودکی از کودکی معذور شد
در مصبّ کودکی ها لانه کرد
خانه خالی شد ز بعد یک پری
خنده ای شیرین به چشمم هدیه کرد
در تن باغمم نهالی کاشتم
من درو کردم پگاه رودکی
یک ستاره بانگ کوکو زد به من
غرّه سبز جوانی لال بود
میشنیدم قصه آژیرها
شاخه چشمم پر از گنجشک و سار
من نمیدیدم نهانی میرسید
آیه ها تندیس های سایه هاست
خواب در زیر ملافه گیج شد
دید مروارید ساحل لوچ بود
پلک ها مدیون خواب خستگی
در جوانی های من آواز کرد
بالهایم عشق را شد مبتلا
کودکی ها زالزالک خورده ام
بال بالک چیست؟ بال انبیاست
زخمه لا بر دل تارم زدند
بود دادم تا که نابودم دهند

نگاه-۲

صفیه خانم مرقات خویی شاعره ای از دیار آذربایجان

سرکار خانم صفیه مرقات خویی متخلص به اختر یکی از زنان شاعر آذربایجانی می باشد که اکنون با گذشت ۸۵ سال سن در کنار شریک زندگی خود استاد پرویز صانعی به گذران زندگی مشغول است. اختر خانم به سال ۱۳۱۰ شمسی در دارالصفای خوی دیده به هستی گشوده و پس از تحصیل ابتدایی و راهنمایی به تبریز آمده و تحصیلات خویش را در دانشگاه تبریز به اتمام رسانیده اند. ایشان در ۱۶ بهمن ماه ۱۳۳۵ از دانشگاه تبریز موفق به دریافت لیسانس می شوند. عنوان پایاننامه این شاعره گوشه گیر «بررسی سیاسی ترکیه در اواخر قرن نوزده و اوایل قرن بیست» بود. در سال ۱۳۳۵ شمسی دانشگاه تبریز طی اقتراح در بین شعرا بیت زیر ادیب نیشابوری را به مسابقه می گذارد:

دل به زلف تو شد نیامد باز

چه کند خسته بود و راه دراز ...

البته ادیب نیشابوری این شعر را باقتفای شعری از سعدی شیرازی به وزن خفیف مسدس مخبون اصلم مسبغ یا مقصور و قافیه مختوم به «آز» که فرخی نیز شعری به همین وزن و قافیه دارد سروده بود. در این اقتراح ۷۰ دانشجو شرکت کرده بودند. اما هیئت ژوری (دکتر منوچهر مرتضوی، ادیب طوسی، دکتر عبدالرسول خیامپور، استاد احمد ترجمانی زاده) از میان آثار رسیده پنج شعر را انتخاب و به سه شعر منتخب جایزه دادند. نفر اول شهریار افشار، نفر دوم صفیه مرقات خویی، نفر سوم حسن جداری که حالیا مقیم کشور آلمان است، نفر چهارم پرویز آقا صانعی و نفر پنجم سرهنگ آصف بودند. هدایای صفیه خانم مرقات دو جلد کتاب ارزشمندی بودند به نامهای ۱- دیوان وحشی بافقی ۲- خسرو شیرین اثر ماندگار حکیم نظامی گنجه ای. در ابتدای این کتاب ارجمند این عبارات قابل مشاهده بودند: دانشگاه تبریز این کتاب را به دوشیزه صفیه مرقات برنده دوم مسابقه شعر که در تاریخ ۱۶ بهمن انجام گردید اهداء می کند.

معاون دانشگاه تبریز
دکتر مجید امیرکبیریان
۳۵/۱۱/۱۶

نمونه ای از آثار معرق کاری (خانم صانعی) صفیه مرقات

در اینجا به جا خواهد بود شعری را که سرکار خانم
مِرقات در آن اقتراح سروده و به جهت این شعر نفر
دوم گردیده بودند را تقدیم نمائیم:

راه عشق

خسته از رنج این شبان دراز
مرغ دل آشیانه جوید باز
ای دل از تنگنای عالم تن
باز کن در جهان جان پرواز
پر زنان در سکوت و خلوت شب
از در عاشقان بخواه جواز
لحظه ای سرگران ز باده عشق
شو بدردی کشان حق دمساز
بشنو اندرز رهروان طریق
تا حقیقت نمایند ز مجاز
تا ترا آگهی دهد از خویش
فیض الهام حافظ شیراز
ای که خواهی براز عشق رسی
صدق دل پیشه گیر از آغاز
گر ترا آرزوست دیدن دوست
همّتی کن که یافت خواهی باز
همچو پروانه گرد شمع رخس
پر زنان بال و پر بسوز و بساز
سرو تن در طریق عشق ببخش
دل و دین در هوای دوست بباز
از حسودان و غافلان مندیش
گر کنندت زبان به طعنه دراز
که ز سودای عشق بی خبرند
این فرو ماندگان شهوت و آز
عاشقان در طریق حق پویند
غافلان در هوای آز و نیاز
من نگفتم حدیث عشق درون
اشگها داد آگهی زین راز
دیده چون چشمه دل پر از خونس
عاجزم از بیان سوز و گداز
هر زمان بانگ جاودانی عشق

می شود از دلم طنین انداز
سخت درمانده ام از این سودا
دل من بی قرار و او غماز
من دلداه آرزومندم
که رسم بر در بت طناز
بینم اندر سکوت و حال و خیال
دلبر عشق را به عشوه و ناز
به تبسم گشوده لب برمن
نغمه ها ساز می کند با ساز
گوید ای خسته دل کنون باز آی
دامن گرم ماست خسته نواز
تا به منزلگه مراد رسی
رهی از رنج این نشیب و فراز.

مجموعه آثاری که به قلم این شاعره نوشته شده را
به این صورت می توان نام برد:

۱- رهگذر کوچه باغ: اولین مجموعه منتشر شده
شاعره است که در سال ۸۱ در تبریز منتشر شده
است.

۲- تاریخ منظوم و منثور: خلاصه ای از تاریخ جهان
از بدو پیدایش انسان تا عصر حاضر . این تاریخ
منظوم در سال ۸۴ به توسط نشر هاشمی سودمند
در منظری جالب انتشار یافته است.

۳- سومین مجموعه شعر از خانم صفیه مِرقات
خویی، صانعی: این دفتر در سال ۱۳۹۳ به همّت
آقای پرویز صانعی در شمارگان محدود منتشر
گردیده.

۴- بررسی سیاسی ترکیه در اواخر قرن نوزده و اوایل
قرن بیست: این کتاب تتر لیسانس صاحب ترجمه
است که در سال ۱۳۳۵-۱۳۳۶ زیر نظر مرحوم
دکتر رحیم هویدا به اتمام رسانیده بود.

۵- جزوه پوست با لوازم گینو: اثری منتشر نشده.

۶- خاطرات: این اثر نیز هنوز منتشر نگردیده
است.

سرکار خانم میرقات خویی علاوه بر اینکه به

زبانهای ترکی، فارسی، فرانسه و عربی آشنایی دارند به دو زبان ترکی و فارسی نیز دارای آثار هستند که در سطور بالا بدانها اشاره گردید. ذیلاً به یکی از اشعار ترکی اختر خانم که برای عروسی یکی از بستگانش سروده شده عنایت فرمائید:

نازنین مژگانیم، عزیز حسنینم
تتزه دیری لیغیز پایدار اولسون
چیچکلر آچیلسین، گونش پارلا سین
باغیزین گولشنی لاله زار اولسون
عشق لر، اومودلار آشیب داشارکن
حایاتیز صفالی روزگار اولسون
حایات گولسون هر ایکی زین اوزوزه
وفا، صفا، عشق و اومود یار اولسون
پیوندیز باغلانسین وفا پیلینه
سوزوز بیر، یولوز بیر، عشقیز وار اولسون
روح وئرسین حایاتا گوزل هنریز
آواز ایله، کامانچا ایله، تار اولسون
بوش یئرلرین دیری لیق لا دولدورون
شور ایله، شعر ایله مهر یار اولسون
گوزل حیاتیزین باغی گولشنی
بارلی، گوللو، صفالی گلزار اولسون
خالا دئدی اوره گینین سوزونو
حسنه، موژگانا یادیکار اولسون.

این شاعره نه چندان معروف در تاریخ ۱۳۳۸ با همکلاسی خود استاد پرویز صانعی پیمان زناشوئی می بندند. در سال ۱۳۳۹ اولین فرزندشان آقا سیامک قدم به کره خاکی می گذارد و بعد از ایشان بابک و فرانک. فرزندان این زوج مهربان همگی تحصیلات عالی را طی کرده و مهندس سیامک مقیم کانادا، دکتر بابک در تهران اتراق نموده و دکتر فرانک نیز در ترکیه به گذران عمر و خدمت به همنوع مشغولند.

شاعره مورد بحث ما ۳۰ سال از عمر خود را در دیبرستان های دزفول و تبریز در کسوت دبیری به

سر کرده اند. حاصل این ۳۰ سال تربیت بیش از هزاران دانش آموز به جامعه می باشد که تعدادی از آنها در مدارج عالی مشغول خدمت هستند. متأسفانه چند سالی است که شاعره مورد بحث ما دچار مرضی صعب العلاج گردیده و همچنان با شوهر وفادار خویش آقای صانعی به همراه چند پرستار تقریباً خانه نشین می باشند. در اینجا سطورى نیز از شوهر خانم مرقات خویی نوشتن خالی از لطف نیست. ایشان چنانکه مذکور گردید استاد پرویز صانعی مولف چندین اثر می باشند که در سال ۱۳۰۹ در قصبه زیبای زنوز دیده به جهان گشوده و در اوج جوانی در این شهر بزرگ مشغول زندگی هستند. شوهر خانم مرقاتی پروانه وار گرد ایشان می گردند و به عنوان رفیقی شفیق همچون اوایل زندگی به مهربانی از ایشان مراقبت می نمایند. شاعره مورد بحث ما علاوه بر این که در ادبیات دستی دارند، در هنرهای مستظرفه نیز بی اطلاع نیستند. هنوز در دیوار منزل مسکونی شان چندین تابلو از کارهای معرّک کاری ایشان زینت بخش بوده و چندین میز و اشیاء دیگر نیز از معظمه باقی است. برای این شاعره پیشکسوت آرزوی صحت و سلامتی عاجل می نمائیم.

منابع مورد استفاده و توضیحات:

۱. مصاحبه حضوری با آقای پرویز صانعی خیر نیک اندیش تبریزی که اخیراً کتابخانه شخصی خود را که مشتمل بر ۴۵۰ جلد کتاب به زبانهای ترکی، فارسی، فرانسه و انگلیسی بود به کتابخانه تربیت تبریز اهدا نمودند.

۲. کلیه کتابهای شاعره موصوف در کتابخانه محقّر نگارنده موجود می باشند.

۳. از دیگر شاعرانی که در اقتراح دانشگاه تبریز شرکت نموده بودند می توان به شعرایی چون دکتر منوچهر مرتضوی و دیگران اشاره کرد که سه بیت اول شعر بعضی از شعرا ذیلاً تقدیم می گردد:

می نهفتم ز چشم مردم راز

ره نیابد کسی به پرده راز...

حسن جداری:
همه شب تا سحر ترانه ساز
سوز قلب شکسته گوید باز
شاعری را که سوز دل باشد
روح بخش است سوز ناله ساز
در دلم شور تازه انگیزد
ناله شور و نغمه شهنواز...

پرویز صانعی:
دردم از حد فزون و قصه دراز
نامه را از کجا کنم آغاز؟
مرغ دل در سکوت این شب تار
تک و تنها همی کند پرواز
دور از یار و از دیار چه سود
ناله ها گر کند به سوز و گداز...

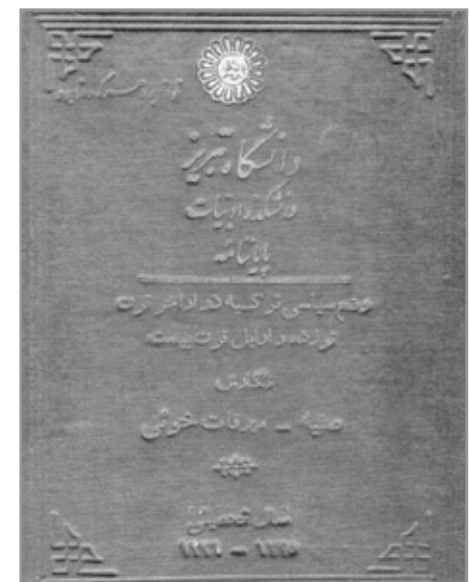
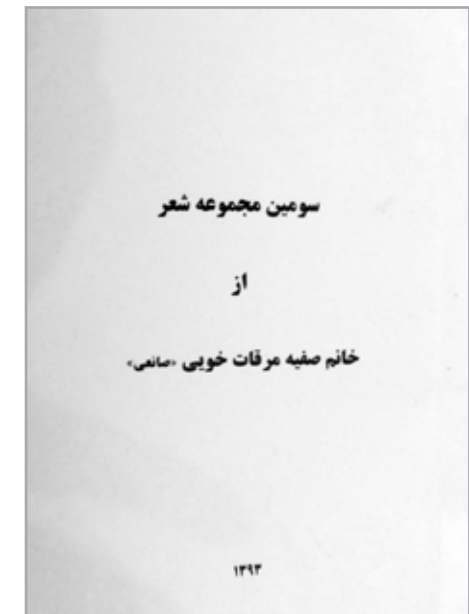
گر نمی گفت دیده غماز
طبل اندر گلیم نتوان زد
راز نتوان نهفت با آواز
قصه ی تار و زخمه مضراب
دانی آنجا که بر خروشد ساز...

ادیب طوسی:
خواستم تا نهفته ماند راز
درد عشقش یکی نگفتم باز
لیک آخری ز نا صبوری دل
شد مرا اشک دیدگان غماز
دل به سودای عشق رفت نماند
جز خیالش کنون مرا دمساز...

استاد احمد ترجانی زاده:
آه از دست دیده غماز
کو نهفته نمی گذارد راز
راز پنهان آتش دل را
آب دیده همی بگوید باز
آب و آتش مخالفند آری
وین سخن را به شرح نیست نیاز...

ابراهیم علومی:
طایر طبع من بسوز و گداز
خواست تا بر فلک کند پرواز
شب تاریک حال دل برهم
خسته از قیل و قال اهل مجاز
پرده های سیاه ظلمت شب
سخت پوشیده بر نشیب و فراز...

پرویز شهریار افشار «شهرزاد اورموی»:
زندگی چیست؟ خواب تلخ و دراز
سرگذشتی پر از ملال و نیاز
عشق باید که تا کسی باشد
مرد این راه پر نشیب و فراز
ورنه هرگز به پای خسته عقل

همانگونه که قبلا ذکر شد، در اقتراح شعری که منجر به انتخاب مقام
سومی خانم صفیه مرقات گردیده بود، استاد پرویز صانعی نیز موفق به
کسب مقام چهارمی گردید. شعری که در این بخش تقدیم می گردد،
همان شعری است که مقام چهارمی را نصیب استاد پرویز صانعی نمود:

قصه شب

چه کنم، چاره چیست، خسته شدم
راز دل گفتن هم که نیست مجاز
بنده عشق و مرد پیمانم
گل رخان کی شوند بنده نواز
او چه داند که عهد و پیمان چیست
او چه داند که چیست راز و نیاز
او مگر اهل عشق و ایمان است
تا که با سالکان شود دمساز
من کجا، او کجا، وصال کجا
من به گنج غم او به بستر ناز
نصف شب سر رسید و وقت گذشت
خواب بر دیدگان نیامد باز
دوش در کنج قلب ویرانم
داد مرغ شکسته پر آواز
ای صبا گو ز من به محضر یار
داد مرغ شکسته پر آواز
ای صبا گو ز من به محضر یار
طلعه بر ما مزین به خویش مناز
روزگاریست جمله نقش و نگار
زندگی هست پر نشیب و فراز
طاق کسری و تخت جم چه شدند؟
جمله ویران ز قهر و حمله و تاز
از گذشت زمانه پند بگیر
درس عبرت بگیر ای غماز
حاصل بارگاه عدل این بود
تا چه باشد تو را ز عمزه و ناز
رسد آن دم که همچو من افتی
تو هم ای نازنین به سوز و گداز
شب به پایان شد و به سر نرسید
قصه شب، ز بس که بود دراز

دردم از حد فزون و قصه دراز
نامه را از کجا کنم آغاز؟
مرغ دل در سکوت این شب تار
تک و تنها همی کند پرواز
دور از یار و از دیار چه سود
ناله ها گر کند به سوز و گداز
سیل بنیان کن غم از هر سو
حمله ور گشته همچو رود هراز
من و تنهایی و غم غربت
با که باید نمود راز و نیاز؟
من و تبریز و این دیار غربت
نیست دردآشنای بنده نواز
با چنین درد و رنج بی پایان
چون شوم همدم ترانه و ساز؟
من نه آنم که عجز و لابه کنم
از ستم های چرخ شعیده باز
خفته شاهین بخت و اقبالم
خسته زین راه پرنشیب و فراز
لیک برهم زند بساط عدو
گر برآید ز پرده آن مه ناز
آفتاب امیدم از روزی
سربرآرد یقین کند اعجاز
بخت و اقبال اگر شود یارم
با خراباتیان شوم همراز
می پرسم سوی سعدی و حافظ
بوی شان گیرم، آری از شیراز
مقصد پاک ماست منزل دوست
کو یکی اهل دل که داند راز
در نشیب و فراز این ره دور
کند هر کس مقام خود احراز
پر زند مرغ دل به اوج فلک
گر به دست اید آن بت طناز
کی توانم به گرد او برسم؟
زان که او می رمدم به سان گراز

از راست همکار فرهنگی ام مرحوم نظامی پور، صانعی، خانم صانعی «مرقات خویی» و سیامک به همراه سایر همکاران فرهنگی - دزفول

لوح تجلیل از دکتر بابک صانعی
کسب مقام اول در رشته پرتو شناسی

... فرزندان

خاطره ای از پدر عزیزم

فرانک صانعی

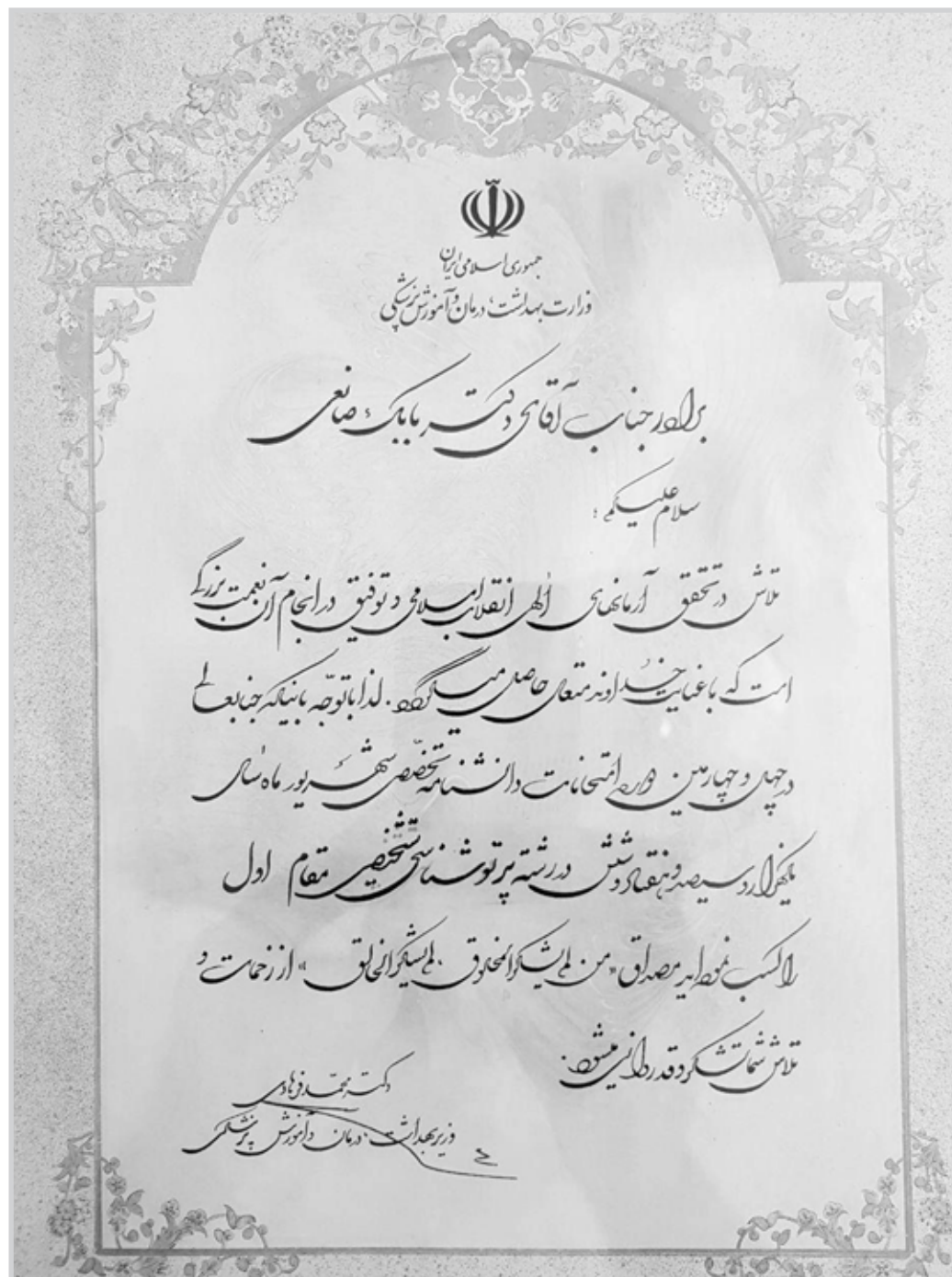
بهار سال ۵۲ بود که من کلاس اول مدرسه ابوعلی سینای تبریز می رفتم. هوای بهاری تبریز که خود موهبتی بود بعد از زمستانهای سردش، بچه ها را سر حال آورده و آنها را به کوچه ریخته بود. همه مشغول توپ بازی بودند به غیر از من. موضوع این بود که من با تشویق پدر و مادرم - و البته با حمایت پدرم که زبان فرانسه می دانستند - درس فرانسه یاد گرفته بودم و همین موضوع وقت و انرژی زیادی از من دختر بچه ۷ ساله می گرفت.

ساعت ۵ بعد از ظهر بود و داد و فریاد بچه ها در کوچه صبر از کف من ربوده و مرا در وضعیت عجیبی قرار داده بود. از یک سو می بایست تکلیف درسی را آماده می کردم و از دیگر سو بی صبری غریبی در شوق و شور پیوستن به بازی آنها ذهنم را سراسر گرفته بود.

پدرم که در کنارم نشسته بودند و با هم فرانسه کار می کردیم از جواب های من متوجه حواس پرتی ام شدند و سوال کردند «چرا معنی لغت هایی را که میدانی، درست نمی گویی؟ چی شده عزیزم؟» من هم بعد از لحظه ای تردید - از آنجایی که از بابت تنبیه در خانواده خیالم راحت بود، دل به دریا زده و گفتم «آخه بابا صدای بچه ها و داد و بیدادشان می آید و من هم می خواهم بازی کنم». پدرم لحظه ای فکر کرده و بعد زیباترین هدیه زندگی من دختر ۷ ساله را دادند. در مقابل چشمان منتظر من و نگاه متعجب مادرم، کتاب را بستند و گفتند «اوشاخ گرک اوشاقلیق الیه، گرک اوینیا، ایندی سنه اویناماق فرانسه دن واجب راخ دی، دور گئت اوینا قیزیم» و همین شد که دیگر کلاس فوق برنامه فرانسه از برنامه من کاملاً حذف شد و این شد یکی از بزرگترین هدیه های دوره کودکی من.

با نگاه امروزم، این جمله و عمل ایشان در آن سالها و در فرهنگ عمومی ما در ایران آن زمان که کودک و فردیت اش بسیار کم و یا اصلاً مورد توجه قرار نمی گرفت، ارزش بسیار والاتری پیدا می کند. آزادگی پدرم و ذهن بدور از تعصبات و رفتارهای رایج اجتماعی به همراه آگاهی و دانش روانشناختی ایشان - و البته در زیر سایه درایت و مدیریت مادرم - دوران کودکی بسیار شاد و سالمی را برای من و برادرانم به ارمغان داشت و همین بزرگترین هدیه ای است که فرزندان باید قدرش را بدانند.

در خاتمه از شما در تاباندن نور امید در شناسایی ارزش های انسانی، انسانهای فرهیخته در این زمانه سخت، سرد و پرتلاطم و در انتقال این ارزش ها به نسلهای جدید کمال امتنان را داشته و همت تان را ارج می نهیم.

Renovation and Custom Home Awards

BILD presented prestigious annual awards on the opening day of the National Home Show.

The judges had a difficult time selecting the winners for the 2011 Renovation and Custom Home Awards for projects recognized by the Building Industry and Land Development (BILD) Association which were presented on the opening day of the National Home Show. This year, the winner of the prestigious Renovator of the Year Award was Men At Work General Contractors Ltd. for its professional and innovative approach to communication and education, led by owner Paul Gallop. BILD's RENO & DECOR Magazine is the founding sponsor of these annual awards, which were hosted by renowned designer Glen Peloso, Guest Editor for the April/May issue of RENO & DECOR.

Renovator of the Year: Men At Work General Contractors Ltd., with Kathleen Kelly and Fay Speltz of HOMES Publishing Group and event host and presenter Glen Peloso of Glen Peloso Interiors Inc.

"Of the 31 finalists for the Renovation and Custom Home Awards this year, it was tough to pick out winners, especially in our newest category for Best Condominium Renovation. All of the projects, from the kitchen facelifts, to the well-planned additions, to the stunning custom homes, are design-magazine quality," said BILD Acting President Joe Vaccaro.

Congratulations to all the finalists, and winners which include Super 7 Group, Attard Construction Corp., Inspire Homes Inc., Eurodale Developments (2), Carick Home Improvements and Arx Custom Homes.

Best Renovation Under \$75,000: Super 7 Group.

Best Custom Home: Arx Custom Homes.

Best Renovation \$150,000 - \$300,000: Inspire Homes Inc.

Best Renovation \$75,000 - \$150,000: Attard Construction Corp.

Best Condominium Renovation: Carick Home Improvements.

Best Renovation \$300,000 - \$500,000 and Best Renovation Over \$500,000: Eurodale Developments.

تجلیل از سیامک صانعی
برنده جایزه مهم بهترین های ساختمان سازی در کانادا

